

FRANCISCI
 FLORENTIS
 ANTECESSORIS
 AVRELIANENSIS PRIMVM,
 AC DEINDE PARISIENSIS.

*Tractatus IX. in IX. Priores Titulos Lib. I.
 Decretalium Gregorij I X. anno 1641. editi;
 postea ab ipso quibusdam passim insertis, vel
 adiectis Notis aucti & emendati.*

AD TIT. I.

DE SVMMA TRINITATE,
 & de Fide Catholica.

TRACTATVS I.

D Exemplum Codicis, primus Tit. *De Summa Trinitate, & de Fide Catholica*, occurrit; quamuis in I. & II. *Collectione*; imò & in III. quæ iussu Innocentij III. prima, publicâ autoritate est edita, hic Titulus desideretur. Statim enim incipiunt à tit. *de Constitutionibus*. Titulus autem *de Summa Trinitate*, qui nuper cum antiquis *Collectionibus* Antonij Augustini editus est ex MS. Clarissimi Fabri, perringet ad III. Col-

lectionem, factam à Bernardo Compostellano, quæ non est recepta; sicut in *Præfatione* diximus. Itaque primus in *xv. Collectione* hic Titulus collocatus est: in quo duæ *Decretales* continentur, desumptæ ex Concilio Generali, id est, ex Concilio Lateranensi, habito sub Innocentio III. quod absolutè Generale appellatur, ad differentiam antiquioris Lateranensis, sub Alexandro III. Duabus illis *Decretalibus* Sacro-sanctæ Trinitatis mysterium explicatur: occasione raptâ ex hæresibus exortis illo tempore, aduersus Trinitatem. Deinde, de tribus Sacramentis, Baptismo, Eucharistia, & Pœnitentia tantùm, subiicitur aliquid: quia omninò, & omnibus, necessaria sunt ad salutem, & beatitudinem æternam; quam non tantùm virginibus, sed etiam coniugatis, patere definit, contra Hæreticos quosdam, qui exorti erant, non tantùm tempore Innocentij III. sed etiam longè antea, vt colligitur ex Concilio Gangrensi: quos & Paulus Apostolus prædixerat.

Subiectum totius Tituli.

Historia cap. 2.

In *Cap. verò 2. Abbatis Ioachimi Libellus* editus contra Petrum Lombardum, de *Vnitate, seu Essentia Trinitatis*, post mortem ipsius Ioachimi damnatur. Nec tamen Ioachim damnatur, vt Hæreticus, nec reliqua eius scripta, vel gesta reprobantur: quia se, & omnes Libros suos, Ecclesiæ Romanæ iudicio approbandos, & corrigendos assignauerat, & *Epistolam*, vt dicitur hoc loco, *distulerat de ea re*, siue Protestationem, quæ nuper edita est in *Directorij Inquisitorum Parte 1.* Scripta verò est illa Protestatio, Anno Christi 1020. Quare & post eius obitum, Innocentius III. laudabilem Ioachimi facit memoriam, *Lib. 14. Registri Epistola 99.* Quinimò, & in ista *Decretali* significatur, Institutioni Florentis Monasterij factæ à Ioachimo, nihil derogari à Concilio: quod quidem Monasterium in Calabria situm esse constat, ex *dicta Epistola*. Hoc ampliùs: cum quidam calumniarentur, Abbatem Florentem, & Monachos, eo colore, quia Fundatoris eorum *Libellus*, vt hæreticus, damnatus erat in Concilio Lateranensi: extat *Rescriptum* Honorij, Successoris Innocentij III. in *dicto Directorio*, pag. 6. quo declaratur, nihil eis obesse, quod contra Ioachimi *Librum*, in Lateranensi Concilio statutum erat. Vide Trithemium *lib. de Scriptoribus Ecclesiast.* vbi hanc *Decretalem* citat, & in *Chronico Hirsaugiensi*, pag. 184. Plenissimè verò retulit hanc Historiam Matthæus Paris, in fine Henrici II. & postremò, Franciscus Pegna in *1. parte Directorij*, pag. 5. & 6. diligenter notauit. Aliud longè de Almarico statuitur in *eodem cap.* Nec enim tantùm damnantur Almarici Dogmata, sed etiam Memoria; nec tamen, quæ, qualis, fuerit eius hæresis memoratur, vtpotè absurdior. Quam & insanam, ait Concilium: quod constat ex articulis aliquot illius hæresis, quos refert Martinus Polonus, in *vita Innocentij III.* vbi & hanc *Decretalem* citat: & maxime Rigordus in *vita Philippi Augusti*; quo loco Historiam omnem Almarici narrat, & Concilium Parisiense aduersus eum habitum. Ex quo Rigordi loco apparet, falsò Martinum Polonum, & Franciscum Pegnam scripsisse, Almaricum, cum suo Libro & sequacibus, Parisiis combustum fuisse. Ita enim Rigordus scribit. *Prædictum Hæresarcham Almaricum, quia planè constitit, sectam illam, ab eo, origi-*

FAD LIBRI I. DECRETAL. TIT. I. DE SVMMA TRINIT. 69

nem habuisse; licet in pace Ecclesia, ut putabatur, sepultus fuisset ab uniuerso Concilio (vniuersæ scilicet Galliæ, habito sub Philippo Augusto,) etiam post mortem fuit excommunicatus, & condemnatus, & à Cœmeterio sacro dei etus, & ossa, & cinis eius, per sterquilinia sunt dispersa. Ex eodem verò Autore discimus, sequaces eius combustos fuisse, parcitum tantum mulieribus, & simplicibus. Idem Robertus Monachus Cœnobij Sancti Mariani, apud Altissiodorum, Ordinis Præmonstratensis, verus Autor Chronici, Altissiodorensis vulgò dicti, vsque ad annum scilicet 1211. in quo desinit. Congregato igitur Episcoporum Concilio, assidentibus Magistris Parisiensibus, propalantur eorum ineptia, omniumque iudicio reprobantur, & indicati Heretici, exponuntur **PUBLICÆ POTESTATI**; ex quibus, decem traduntur incendio; reliqui quatuor murali reclusionem damnantur. Et post pauca. Habuit an em initium hæc adinuentio profana verborum, à quodam nomine Almarico, quem non longè ante defunctum, indicauerunt Anathemate percellendum, feceruntque corpus ipsius à tumulo erui, & velut hostem Fidei, extra locum Fidelium procul poni. Librorum quoque Aristotelis, qui de naturali Philosophiâ inscripti sunt, & ante paucos annos Parisius ceperant lectitari, interdicta est lectio tribus annis, quia ex ipsis errorum semina, viderentur exorta. Hactenus Rigordus, & Robertus, qui eo tempore scripserunt; & exortam, & damnatam hæresim, referunt ad annos Christi 1209. & 1210. sub Innocentio III. & Philippo Augusto. Quibus iunge sequentes, & huic ætati vicinos, Cæsarium Monachum [Heisterbachensem] Dialogorum de variis Lib. 5. cap. 22. cuius verba Bzouius inserit, ad annum 1209. num. 11. & Vincentium Bellovacensem, Speculi Historialis lib. 29. cap. 107. Scriptores illos operæ pretium est componere; & ex his Synodi illius Parisiensis Historiam conficere; de qua nulla mentio apud Conciliorum Collectores. Præterea explicant, & confirmant, verissimum esse, quod in fine cap. 2. hoc tit. dicitur, *Almarici Doctrinam, non tam hereticam, quam insanam esse sensendam.* MS. versio Gallica, *sa Doctrine ne doit pas estre appellée tant seulement heresie, mais desuerie.* Notant postremo, quod ad ius nostrum pertinet, traditos fuisse post degradationem, pertinaces Almarici Sectatores, *Curia Regis Philipp', Publicæ Potestati.* Quod decernunt Leges pleræque, tit. de Hereticis, & de Apostatis. Et quidem l. 4. Cod. de Hæret. & l. 2. C. de Apostat. etiam defunctos, violatæ, atque defertæ Religionis, accusari permittunt, sicut in criminibus Maiestatis. Post depositionem, siue degradationem, & excommunicationem minorem, & maiorem, *κατάρεση, ἀφορισμὸν, ἀπόστιμα*; cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem potestatem comprimendi sunt incorrigibiles, & contumaces, cap. 10. extra de iudiciis. Rectè Balsamo in eam rem ad *Nomocan. Photij, tit. 9. cap. 25.* posteaquam Conditores Basilicæ, sustulisse ex *Libris Digestorum, & Codicis* pœnam viui comburi obseruauit, *ὡς ἀπενομινοῖν θάνατον*; sicut Iustinianus contrâ in honorem venerandæ Crucis, eius mentione sublatâ, furcæ pœnam substituit; subiungit Balsamo: *Μὴ γὰρ θαυμάσιον, ὅτι ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέδριον, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆ ἀγιωτάτης Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Ὁμοιωῦ, ἀπὸ τῆς ἐπιπέφει καυδοῦρας Βυζαντινῶν. Εἰς τὸ*

Radulphus Fornerius lib. 2. Rerum quotidianarum cap. 17.

ἡ δὲ μὴ τρακτυλῶναι τότε τὴν ἰομένην, ἢ μᾶλλον ὅτι τότε ἀμειψίτως ἔχοντες ἡ
 δικαίαι αἰρέσεις οἱ Βωγόμιλοι, ὡς μαρτυρεῖον ἀσκήρατον ἢ κερῶν. Ἐγὼ δὲ εἶδὼς με-
 λῶνα κανόνα ἐπιτρέψαι τότε πτωχεύσαν, ὅτι μηδὲ οἶδεν ὁ Ἐκκλησιαστικὸς νόμος σωματικῶς
 πτωχεύσαι, ἀλλ' ὁ πολιτικὸς. Καὶ ἐπὶ θαυμάζω πῶς τοιαύτην διάγνωσιν τότε ἡ σύνοδος ἐξέ-
 δεχο. Ἐκκόσθη γὰρ ἐν τῷ σώματι τῶν χριστιανῶν τὴν αἰρετικὴν διδασκαλίαν, πω-
 μωρεῖν δὲ αὐτὴν ἐμάδομεν, ὡς ἀμειψίτως οὕτως, παραδιδόναι τῷ πολιτικῷ
 νόμῳ, ἢ παρὰ τῶν ἀρχόντων τὰς κτ' ὑποτασσάμενοι ἐπιτρέψαι. Interpres malè,
 Bogomilum quemdam nomine Hæreticum supponit. Bogomili, totius
 sectæ nomen, cuius Autor Basilius quidam, Monachus, sub Alexio
 Comneno, qui & eius iussu in hippodromo crematus fuit. Hæretici
 verò, quos hic memorat Balsamo, aliquot post annis, sub Manuele
 Comneno, viui combusti fuerunt. De Basilij Hæresiarchæ supplicio,
 & de Bogomilorum hæresi, præter Zonaram; *Tom. III. Annalium*,
 vide eundem Balsamonem ad tit. x. *Nomoc. cap. 8.* sub finem; vbi ait,
 in Regionibus, in quas secesserant, impunè habitare, & tolerari ab
 Imperatoribus. Ἐν αὐτῇ ἢ πρῶτον τοιοῦτον αἰρετικὸν εὐεισκόντες ἐν τῇ βασιλεύσει
 διατρέβοντα, μεγάλως αὐτὸν κολάζομεν: vel vnum quemlibet ex his. In-
 terpres malè, *unum verò, & vilis conditionis.* Iterum eorundem me-
 minit ad *can. 14.* Ancyranæ Synodi, & ad *can. 10.* Synodi Gangren-
 sis. Pleniùs de illa hæresi Constantinus Harmenopolus *libro singulari de*
Hæresibus, cap. 18. & 19. in fine *prima partis Iuris Orientalis* Leunclau-
 uij; qui & ait, non multò ante suam ætatem, cepisse illam Hære-
 sim, & esse partem antiquioris Hæreseos Masalianorum, siue Euchir-
 tarum: [de quibus vide Theodoretum *lib. 4. cap. 10.*] Appellatio-
 nem verò Bogomilorum ita explicat, Ἐἰν δ' αὖ Βωγόμιλος, κτ' τὴν τῶν
 Μυσῶν γλῶσσαν, ὁ τῷ θεῷ ἢ ἔλεος ἐπισπόμενος; Mysorum lingua, qui po-
 steà Bulgari.

Bogomili, id est
 Deo chari.

Ex his duobus Exemplis, & aliis antiquioribus colligitur, post mor-
 tem Hæreticos posse damnari: quæ quidem quæstio cum diu in Ec-
 clesia fuisset valdè controuersa, decisa tandem fuit in Concilio Gene-
 rali Oecumenico V. sub Iustiniano habito, in Causa Theodori Mopsue-
 steni, *Actione 5.* vt constat, tam ex ipsius Concilij *gestis*, quam ex
 Iustiniani *Edicto, de Fide.* Diximus valdè fuisse controuersam hanc
 Quæstionem; Vtrum damnandi sint post mortem, qui in Ecclesiæ
 pace defuncti sunt. Ex professo Facundus Hermianensis passim, in
 12. *Libris, ad Iustinianum Imperatorem, Pro defensione trium Capitulo-
 rum Concilij Chalcedonensis,* maximè *lib. 8. cap. 5. & lib. 10. cap. 4. &*
seq. quos Libros, eruditione multa refertos, sicut & alios multos, de-
 bemus diligentia & eruditioni præstantissimi viri Iacobi Sirmondi: ex
 quibus locis petenda est vera explicatio *can. 5. & 6. Causâ xxiv.*
Quest. 2. [Addendum *cap. à nobis 28. extra de sententia excom.* Ni-
 cephorus Callistus *lib. 13. Hist. Eccles. cap. 1. p. 342.* vbi de Euno-
 mio. Philostorgius *lib. 11. cap. 5.* & ibi notata. Isidorus in *vita Ferran-
 di*; & ipse Ferrandus in *Epist.* quæ inter Opera Fulgentij, Nempe
 eo tempore improbabat Ægyptus, Africa & Hispania Synodum V.
 Videndæ notæ ad Isidorum in *vita Theodori Mopsuesteni cap. 4. & lib.*
de viris Illustribus cap. 12. 31. & 32. Et *Oratio* vulgò sub nomine Chry-
 sostomi edita (veram esse Habertus contendit) *Non oportere anathema-*

tizare vivos & mortuos. Iungendum factum, tum ipsius Chrysofomi, qui mortuorum Origenis & Theodori damnatione abstinuit, tum Flavianii Antiocheni, qui separauit quidem Orthodoxorum Martyrum ossa & reliquias ab hæreticorum ossibus; nec tamen hæreticorum reliquias violauit. Adde eundem Chrysofomum *tom. 5. homiliarum* pag. 595. editionis Anglicanæ, & editionis Parisiensis *tom. 1.* pag. 808. & in *notis* pag. 116. D. Habertum in *Pontificali Ecclesie Græce* in *notis* pag. 747. *Ius Orientale* pag. 249. & Franciscum Torrensem in *tractatu de actis veris VI. Synodi* pag. 12. 13. 14. & seq. fuse.] Inter Iurisconsultos constitit facilius, *Causas Perduellionis, siue Maiestatis*, post mortem reorum institui: [quâ tamen causâ, ut & hæreseos, exceptâ, non licet accusationem instituere post mortem. Antonius Augustinus *epitomes parte 3. cap. 3.* pag. 24. in *Causa Formosi: & Doctif.* Petrus de Marca in *Decretali Vigelij*, qua confirmatur V. Synodus pag. 109. & 110.] Verùm ea propriè pertinent ad *tit. de Hæreticis.* Vnicum ad *hunc titulum* addo: quomodo intelligenda sit dictio *Catholica.* Meliorem sanè non habemus Interpretem Vincentio Lirinensi, in 1. *Commonitorio aduersus Hæreses, cap. 3. & seq.* In *Catholica Ecclesia magnoperè curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est enim verè & propriè Catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, que omnia ferè vniuersaliter comprehendit.* Tres condiciones requirit: *Vniuersitatem, Antiquitatem, & Consensionem.* Reliqua huius *Tituli Theologis* relinquimus, quos vide; maximè D. Thomam, qui doctissimum *Commentarium in duas Decretales huius Tit.* scripsit. Aliorum præterea Theologorum, & Interpretum *Commentaria in hunc Tit.* diligentissimè collegit Franciscus Pegna, initio *Directarij Inquisitorum.*

AD TIT. II.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TRACTATVS II.

Verba Vincen-
tij qua refert
Ant. Augusti-
nus.

Constitutionum
nomen hoc tit.
latiffimè sumi-
tur.

Diuifio Tituli.

Constitutiones
vel sunt genera-
les, vel particu-
lares.

LX Capitulis huius Tit. statim deprehendimus, ve-
rissimum esse, quod in hæc verba *Prefationis Col-
lectionis* 1. de veteri nouoque Iure notauimus, ex
M S. Glossis 1. *Collectionis*. Quia non omnia com-
prehendi poterint in *Decretorum corpore*; Ideo Ma-
gister Bernardus Papiensis *Præpositus*, hoc opus, id
est, 1. *Collectionem Compilauit*: cuius intentio, vt di-
uersa *Extraneantia Romanorum Pontificum*, & au-
toritates noui & veteris *Testamenti* compilaret sub titulis. Quam metho-
dum sequi Raymundum, statim apparet ex *nostro Tit.* Collectus est
enim, tam ex autoritatibus veteris, & noui Testamenti, quam ex
Conciliis, Constitutionibus Pontificum, & dictis Patrum. Quæ om-
nia generali Constitutionum nomine comprehendit: ita vt Constitu-
tio, omnes species Iuris scripti in hac *Rubrica* significet generaliter;
sicut in *Prefatione*, Legis nomen latè sumptum docuimus. Quinimò,
sub eo nomine veniunt *Statuta Ciuitatum*, *Vniuersitatum*, *Collegio-
rum*, *Corporum*, *Capitulorum*, & *Academiarum*: Itemque *Summo-
rum Magistratum*, etiam *Laïcorum*, & *Senatorum*. Et in hac spe-
ciali significatione valdè notandâ, maxima pars huius Tit. consumitur,
nempe à cap. 6. vsque ad cap. vlt. ad quæ Interpretes plurima differunt,
ex quibus vtiliora seligemus,

Constitutiones, vel sunt Generales, vel Particulares, De generali-
bus agitur quinque primis capitulis, & vltimo. Quinque verò prima
capita reperiuntur in 1. *Collectione*. Fontes, ex quibus desumpti sunt,
Contius primum, & post eum Ant. Augustinus pleniùs indicauerunt:
ex quibus apparet, veteres Collectores, sapiùs non consuluisse Libros,
ex quibus aliquid sumebant: nam falsis Autoribus multa adscribunt;
& in isto tit. quæ citantur de Augustino, & Hieronymo, suspecta sunt,
an sint eorum. Rectè Antonius Augustinus notat desumpta esse ex
Glossa ordinaria. Vt ordinem itaque institutum sequamur, Constitu-
tiones generales dicuntur, quæ ab his promulgantur, qui publicam
Iuris condendi potestatem habent: verbi gratia, Concilia vniuersalia,
atque Pontifices: vel etiam ab iisdem confirmantur, licet sint scriptæ
ab his, qui non habent iurisdictionem, vel non habent similem; qua-
lia sunt Concilia particularia, & dicta Patrum, quæ passim in his Li-
bris interseruntur, vt initio tit. notauimus. Particulares accipimus,
quæ

quæ in his Libris, passim, Statuta appellantur: qualia sunt ea, quæ decernuntur ab Vniuersitatibus, id est, Corporibus, Collegiis, & Societatibus, siue Ecclesiasticis, siue secularibus; Ciuitatibus, & Academiis: dummodò illa Corpora, seu Vniuersitates, publicâ autoritate confirmatæ sint. De quibus agitur nominatim *cap. 7. 10. & 11. hoc tit. Iunctis antiquis Collectionibus, & cap. Vnico de Constitutionibus in III. Compilationone.* Et quidem ex dicto *Capitulo 10.* Sanctiones & pœnas possunt imponere; & etiam communionem & societatem priuare, vt infra pluribus dicemus. Generales verò, omnes adstringunt: Particulares, illos tantùm, qui eiusdem sunt Corporis, Collegij, vel Ciuitatis.

Obseruandum verò, Constitutiones à Laïcis factas, siue generaliter, Ecclesiarum, vel Ecclesiasticorum mentione non factâ; vel etiam mentione factâ specialiter; imò in gratiam & fauorem Ecclesiarum, non valere, nisi comprobauerint eas Ecclesiæ, vel Summus Pontifex, siue de Personis, siue de bonis Ecclesiarum, statutum fuerit promulgatum, *locis citatis supra, & can. benè, Dist. xcvi.* Sed illæ Decretales locum habent tantùm in locis ditioni Ecclesiasticæ subditis: vix autem in Gallia; præsertim si agatur de Regiis Constitutionibus. Notandum enim hæc Capitula, de Statutis tantùm Ciuitatum, vel Magistratuum loqui, non de Constitutionibus Imperatorum, Regum, aut Principum, qui summum Imperium habent. Quod Molinaus vidit *ad Capitulum 10.* Constitutiones verò generales, siue particulares, habent locum in futuris negotiis, non autem in præteritis, *cap. 2. & vlt. hoc Tit.* In quo, quod dicitur, sicut in *cap. 2. hoc Tit. Canones & Constitutiones, omnes adstringere;* ita locum habet in Gallia, si vsus & Regis autoritas accesserit. Advertendum etiam hoc Iure, sicut & Ciuili, posteriores Leges, priores vel emendare, vel tollere, *cap. 3. hoc Tit.* quod *cap. non potest intelligi, nisi comparetur cum capitulo 3. & 5. eodem Tit. in I. Compilationone:* quæ capita tamen malè omisit Raymundus. Bernardus verò eius Interpres veram speciem ex omiſſis dictis capitibus proposuit, quæ est huiusmodi. Præcepta Legis veteris, verbi gratia, Sabbati & Circumcisionis, sublata esse per Legem Gratia; quia cùm Sacerdotium, & Lex antiqua, simul eodem tempore, & sub eadem promissione data fuerint, sequitur, vt translatione Sacerdotio, & nouo Sacerdote dato, id est, Christo, per consequens, simul etiam noua Lex daretur, quæ abrogaret antiquam: non tamen per omnia; sed mystica tantùm, & Ceremonialia sublata sunt, quantum ad superficiem, & figuram, non autem quantum ad moralem intelligentiam, Gratianus *Dist. 1 x. sub finem, & Cano. 12. De Consecrat. Dist. 111.* Moralia verò, quæ dicuntur, præcepta antiquæ Legis, & ad Ius naturale pertinent, non tantùm sunt retenta, sed etiam confirmata & aucta. Eleganter Tertullianus *lib. de Monogamia, cap. 7.* Et quoniam quidam interdum, nihil sibi dicunt esse cum Lege, quam Christus non dissoluit, sed adimpleuit; interdum, quæ volunt leges dari num. 9. 10. arripiunt: planè & nos sic dicimus, decessisse legem, vt onera quidem eius, & seqq. pag. secundùm sententiam Apostolorum, quæ nec Patres sustinere voluerunt, 145. & seqq. concesserint: quæ verò ad iustitiam spectant, non tantùm reseruata perma-

De mutatione
veteris Legis
& Sacerdotij
Translatione
vide Isidorum
Pelusiotam *lib.*
2. epist. 244.
Tertullianum
lib. 5, aduersus
Marcionem.
Cyprianum *Te-*
stimoniorum lib.
1. aduersus Iu-
ditionis Pame-

lij. Chryso-
stomum homil. 5.
aduersus Iudæos
pag. 458. vsque
ad 464. edit.
Parisiensis. hom.
17. in Matth.
pag. 218. &

ment, verum & ampliata. Quidam verò Interpretes, vt Innoc. IV. d. cap. 3. hoc tit. contra eius mentem, trahunt ad Summum Pontificem: apud quem, aiunt, sicut penes Vicarium Christi, Potestas est condendæ Legis, & mutandæ: Ingenuè verò Panormitanus agnoscit, verba non conuenire: tamen interpretationem Innocentij approbat, quam & pluribus confirmat; sicut & certatim, suo more, reliqui Iuris Canonici Interpretes, facilius, quàm veriùs.

seqq. Hom. 12. 13. & 14. in epist. Pauli ad Hebræos pag. 819. & seqq. Ambrosium epist. 7. & 71. Irenæo, & epist. 73. 74. 76. & 77. Augustinum lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 5. & 17. lib. 17. cap. 4. 5. 6. 17. & 32. & lib. 18. cap. 45. & 48. Epist. 5. ad Marcellum. Et libro aduersus Faustum Manichæum cap. 12. 13. 14. & 32. tomo 6. pag. 201. & seqq. Et tomum 1. Concil. Bini pag. 2. & 3. post Concil. indicem. Adde Gregorium Nazian. Orat. 21. vbi de tribus illustribus Vniuersi mutationibus: 1. ab Idololatria ad Legem. 2. De Lege ad Euangelium. 3. De vltimo Christi aduentu in Iudicio.

Obseruandum etiam; Canones Conciliorum Particularium, non tantum locum habere in suis Prouinciis, sed aliquando generaliter ab vniuersa Ecclesia approbari: quales sunt illi, qui in his Libris inferuntur: vt statim in cap. 1. huius Tit. quod ex Synodo Gallicana Meldensi est desumptum. Præterea, Synodorum Gallicanarum illius temporis, non mediocris erat autoritas in vniuersa Ecclesia. Extat verò illud caput in Concilio Meldensi, can. 34. habito sub Carolo Caluo, circa annum Christi 845. Et quidem, si verba spectemus, & mentem; Canones Gallicani, & simul Capitula Regum nostrorum, ad Statum Ecclesiæ pertinentia, procul dubio intelliguntur; ut constat ex Canonibus eiusdem Concilij 78. 79. & 80. Ex quibus, quanta fuerit autoritas Regum nostrorum in Synodis, & earum Canonibus, vel admittendis, vel reiciendis, apparet: maximè verò ex Capitalaribus Caroli Calui nuper editis à doctissimo Sirmondo pag. 45. 46. & sequentibus: in quibus illustre Exemplum Concilij probati pro parte, & improbati pro parte, proponitur. Nec omittenda videtur vltima pars dicti Canonis 34. Concilij Meldensis, quæ omittitur à Collectoribus. Sicut in prima parte, in actionibus, & iudiciis, Indices Ecclesiastici precipiuntur sequi Canones: ita etiam in explicandis, & predicandis Scripturis; Catholicorum, & probatissimorum Patrum sensum: & ibi damnantur acerrimè, vt præsumptores, quidam Monachi, qui vt innotescerent, studio, (à dessein) vocum nouitates, proferre sat agebant: quibus verbis, Patres Concilij, allusisse videntur ad argumentum, & inscriptionem elegantissimi Libelli Vincentij Lirinensis, pro Catholica Fidei antiquitate, & vniuersitate, aduersus profanas Hæreticorum nouitates.

Quod autem diximus, plures huius Tit. Decretales, pertinere ad Constitutiones, siue Statuta Ciuitatum, Capitulorum, Academiarum, & similium Corporum; notandum tamen, Decisiones ex fontibus Iuris Ciuilibis esse desumptas: quo Iure Collegia, Ciuitates, atque Corpora, quæ quidem publica autoritate instituta sunt, vel comprobata, Res communes, Arcam communem, Procuratorem, qui speciali nomine Syndicus appellatur, habere possunt, [& commune sigillum cap. dilecto

de excessibus *Prelat. cap. nobis*, & ibi *Ostiensis*, & *cap. Postulasti penult. de Iure Patronatus*:] itemque Decreta, siue Constitutiones ferre, quas voluerint, dum ne quid ex publica Lege corrumpant. Ambitiosa etiam Decreta rescindi debent, si aliquid, verbi gratia, quibusdam præstetur, quod reliquis adimatur; vel si ad vtilitatem publicam respiciat rescissio prioris Decreti [*cap. 6. hoc tit.*] *l. ult. ff. de Collegiis, l. 4. 5 & 6. ff. de Decretis ab ordine fac.* Ex qua *l. 6.* notandum sanctionibus, & pœnis muniri posse huiusmodi Statuta; vt qui contrà fecerit, Ordine, vel Collegio moueatur, & præterea multa ei pecuniaria inferatur. Cuius rei Exemplum habemus in *cap. 11. hoc tit. Iunge l. 1. & sequentem, ff. quod cuiusque Vniuersitatis nomine, & cap. Vnicum De Syndico, extra; & Ioannem Fabrum ad §. Vniuersitatis, Instit. de rerum diuisione. Idem, si sine necessitate. Nam omnes Ciuitates, & Vici, possunt habere proprium in communi, & Bursam communem de Iure, &c. Imò, secundum Innocentium possunt sibi Maiorem constituere, qui eos iudicet, &c. Credo tamen, quod debeat confirmari, &c. Quo Iure vtamur, subiicit statim. Curia Francia de facto premissa non permittit, nisi Ville habeant Vniuersitatem approbatam specialiter per Curiam: Imò, nec congregare, &c. Et postea: Item, quod hic dicit de Vniuersitate, Intelligo de quibuslibet Corporibus approbatis, &c. Huiusmodi Concessionibus, *Litera Communie* solent appellari, quæ à Regibus nostris impetrari debent. Inter Regalia enim connumeratur hæc summa Potestas, constituendorum Magistratum, Vniuersitatum, & Corporum, vt supra probauimus: & confirmatur libro 5. *Fendor.* vbi de Regalibus, *l. vn. ff. Ad leg. Iul. de ambitu.* Huiusmodi verò diplomatibus Regiis, Populo concedebatur electio Maioris, Iuratorum, siue Scabinorum; & ius admittendi, & allegandi certis conditionibus in Burgenses & Municipales: Libertates, Priuilegia, Consuetudines quædam; imò, & Iurisdictio in Burgenses, certis casibus exceptis, *Cas Royaux*, tribuebantur. Quæ omnia, cum ex beneficio, arbitrio, & libertate Regum pendeant; Ius certum constitui non potest. Inspiciendum, & seruandum strictè, quod Charta Concessionis continetur. Quin & Duces, & Comites antiquos illos, summæ dignationis, & autoritatis, vsurpasse, sicut Regalia pleraque; ita & concessionem Literarum huiusmodi *Communie*, reperitur. Quòd tamen parçè sibi arrogauerunt; & tantùm, adhibitâ Regum nostrorum Confirmatione solemnibus Exemplis duobus erimus contenti. *Rupellani Ius Communie* obtinuerunt primùm à [Gulielmo Comite Pictauia; Confirmationem petierunt à Ludouico Iuniore: qua de re vide eruditum *Syntagma*, nuper editum, *De ortu, & progressu Rupella.* Eòque pertinet *cap. pen. infra de Consuet.* inscriptum *Maiori, & Burgensibus de Rupella*: in quo duo articuli Consuetudinum *Rupellæ*, tanquam Iuri contrarij reprobantur. Secundum Exemplum ad *Communiam Diuisionis* pertinet, primùm ab Hugone III. concessum, & ab Odone filio eius, patre viuente, confirmatum; & deinde ab Hugone IV. & Roberto II. Ducibus: quorum omnium Diplomata *MS.* habemus. In Hugonis verò III. & Odonis eius filij concessionem primâ, datâ anno millesimo octogesimo septimo, nominatim mentionem faciunt Hugo, & Odo, se petiisse Confirma-*

tionem, & impetrasse à Philippo Rege Franciæ : vt Communiã Diuisionis, ad formam Communiã Sueffionis institutam, manutenendam promitteret: ita quod, si ab institutis huius Communiã resilirent, emendari Commune faciet, (Philippus Rex scilicet) reddendo Capitale, secundum iudicium Curix suæ, infra quadraginta dies, ex quo clamor ad eum inde peruenit. Nec pigebit, ipsius Philippi Diploma Confirmationis subiicere, ex eodem MS. nec enim passim occurrunt talia Rescripta.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen.

PHILIPPVS Dei gratiã Francorum Rex. Nouerint Vniuersi Presentes pariter & futuri, quoniam Hugo Dux Burgundia, hominibus de Diuisione dedit, & concessit Communiã in perpetuum habendam, ad formam Communiã Sueffionis. Nos verò, ad petitionem ipsius Ducis, & Odonis filij eius, eam confirmauimus, & ita manutenendam promittimus. Quod si vel Dux, vel filius eius, ab Institutis huius Communiã resilierit, nos infra quadraginta dies, ex quo clamor inde peruenierit Communiã, emendari faciemus, sicut Curia nostra indicabit, reddendo Capitale. Quod vt perpetuam stabilitatem obtineat, presentem paginam sigilli nostri autoritate, & Regij nominis caractere inferiùs annotato, præcepimus confirmari. Actum Tornodori, anno ab Incarnatione Domini, millesimo * octuagesimo septimo, Regni nostri anno octauo, astantibus in Palatio nostro, quorum nomina supposita sunt, & signa.

* aliqui centesimo.

Signum Comitis Theobaldi Dapiferi nostri.

Signum Guidonis Budicularij.

Signum Matthæi Camerarij.

Signum Radulphi Constabularij.

Data vacante Cancellaria. Hugone nempe Cancellario mortuo.

Longiùs extenditur, quod in Iure nostro appellatur τὸ Κοινὸν, Commune Latinis: Κοινὸν ἢ Κοινῶν l. 37. ff. de iudiciis, & l. 5. §. 1. ff. ad leg. Jul. de vi publ. Κοινὸν τῆς Ἀσίας l. 6. §. 2. ff. de excusat. tutor. Κοινὸν ἢ Κοινῶν, & Κοινὸν ἢ ἐν Βιθυνίᾳ Ἑλλήνων l. 1. §. 2. & l. 25. ff. de appellationibus. Commune Asiæ Myliadum, & Sicilia, apud Ciceronem, in Orationibus: Asconius in 3. contra Verrem, mirè, Commune, Rempublicam. Non tantum vrbs, vel municipium, sed etiam, eo nomine, sæpè Prouinciæ solidæ continebantur; quibus populus Romanus, Libertatis, & Reipublicæ umbram, & nomen saltem reliquerat: quales Græci potissimum, in quos Romani semper propensiores extiterunt.

Eodem præterea iure summo, & Regio, Academia instituta sunt, & fundata: maioribus tamen auspiciis; accedentibus Summorum Pontificum Rescriptis, & autoritate. Quas etiam pleniori honore, & multis Priuilegiis Reges nostri liberaliter, non tantum auxerunt, sed & adoptiuo *Filiarum* nomine decorauerunt, earumque singularem tutelam, tuitionem, & Mundeburdem in se receperunt. Primogenita titulo cense-

tur *Parisiensis*; ad quam pertinet *cap. 11. huius tit.* cuius Autor est Innocentius III. qui & in ea profecisse plurimum gloriatur. Multa verò in contextu supplenda sunt ex *integra Decretali*, quæ extat *cap. 12. de Iurciur. in III. Collect.* Inscriptio sic habet: *Innocentius III. Vniuersis Doctoribus Parisiis commorantibus.* Vniuersis, id est, sacræ paginæ, Decretorum, & Liberalium Artium. Nam, saltem post Constitutionem Honorij III. id est, *cap. 28. de Priuileg. & excessibus*, Parisius Ius Ciuile docere, & audire prohibitum: quam Constitutionem & vsus recepit, & Comitia Blesensia nominatim confirmauerunt. Pertinent insuper ad Parisiensem Academiam *cap. 7. De Procurat. & cap. 9. De Foro competenti.* Post Parisiensem secunda, *Tholosana*; tertia *Aurelianensis*. Reliquæ omnes, ad earum formam, procedente tempore, à Regibus nostris, & Summis Pontificibus fuerunt institutæ: ordine tamen, honore, & prærogatiuis, *Antiquioribus* seruatis, sicut Leges, & Canones sanxerunt; quia Iunioribus occasionem, & causam legitimi nominis præbuerunt.

Quod verò suprâ diximus, Vniuersitatibus, & Corporibus legitimè probatis, licete Statuta, & Constitutiones condere; earum Consuetudines, & vsus admitti, dummodo non Iuri contrariæ, vel ambitiosæ, & per inuidiam fuerint introductæ, confirmat *d. cap. pen. de Consuetud. infra, & cap. 6. hoc tit.* in quo rescinditur ambitiosum Statutum Trecensis Capituli, quod antiqui Canonici, in fraudem iuniorum fecerant: [quod & Iure Ciuili Constitutum supra ostendimus:] itemque *cap. 12.* in quo aliud Canonorum Statutum rescinditur, qui aduersus vtilitatem publicam, imminuerant cultum diuinum, & numerum Canonorum; quamuis redditus non fuissent minuti. Nec obstat Confirmatio Apostolica, *in forma Communi*, vt dicitur in *integra Decretali*: quia semper in ea subauditur eiusmodi clausula, quæ conditionem tacite inducit, *sicut prouidè latum fuerit Decretum*, id est, dummodò rectè, & secundùm Canones, latum fuerit Statutum. Sicut ponitur pro *si*. Aliud, si Confirmatio facta fuerit, *ex certa scientia, & causa cognita*: tunc enim, eadem illa clausula accipitur causatiuè, vt loquuntur Interpretes, id est, quia prouidè latum est Statutum; idè confirmamus: & aduersus huiusmodi Confirmationem venire non licet *cap. 7. & 8. extra de Confir. utili vel inutili.* Iunge *cap. 15. infra de iudiciis, in integrâ.* Obseruandum verò, in Confirmatione Statutorum, super certo numero Canonorum, vel exprimi, vel pro expressa haberi hanc clausulam, (*nisi in tantum excrescerent Ecclesie facultates, quod pluribus sufficerent.* Idemque iuris est, si postea Canonici contrà venerint. *Cap. 8. Cùm Martinus, hoc tit. cui iunge Epistolas 10. & 36. Libri 2. Registri Innocentij III.* Ex quibus etiam constat, frequentes fuisse huiusmodi Constitutiones, de numero Canonorum, quæ magna causæ cognitione opus habent. Licet enim redditus excreuerint, non statim, & temerè augetur numerus. *Cap. ult. extra, de verb. signi.* Iuncto *cap. 22. de Prabend.* Constitutiones autem istæ, & similes, Confirmatione Pontificia firmari solent, hâc generali clausulâ semper intellectâ, *si tamen Canonici non obuiant Institutis.* Episcopi etiam consensus sæpè fuit adhibitus. [Nam & in Ecclesiis iudicio Episcopi cer-

rus Clericorum numerus ordinandus est, pro magnitudine vel celebri-
 tate vici *l. 33. Cod. Theod. de Episc. Eccles. & Clericis*; vnde sumpta
 est. *l. 33. Cod. Iustinia. Cod. de Episc. & Cler.* Aliquando tamen omis-
 sus est: neque necessarium esse constat, ex *cap. 6. & 8. huius tit. &*
apertiùs ex cap. Cum Martinus; in quo cum in *antiqua Decretali*, & in
epistola 96. lib. 1. Registri, mentio facta fuisset *consensus Episcopi*, eam
 tamen, vt non necessariam, omisit Raymundus. Postremò, ad plenum in-
 tellectum *capituli celeberrimi, Ecclesie sancte Marie*, iunge *epistolam*
25. libri 2. Registri Innocentij III. ex qua discimus, Statutum, de quo
 in *dicto capitulo*, emissum & factum fuisse, à *Senatore quodam urbis Romae,*
Benedicto Corosomo, qui corrupte vocatur, in *Gestis Innocentij III. B.*
Carissimus p. 3. Qui quidem *Corosomus*, Primicerium Iudicum delega-
 uerat, id est, primum inter Iudices. *Vbi enim Clerici sunt actor & reus,*
Causas Ciuiles prosequuntur in urbe, coram Iudicibus, per Sedem Apo-
stolicam institutis, ex delegatione Senatorum Iurisdictionem habentium ab
eadem Sede Apostolica; vt totidem ferè verbis loquitur Innocentius, in
dicta Epistola. Quare mirum non est, si Pontifex, ad sollicitudinem
 suam, totum negotium reuocauerit, & Statutum resciderit, vt constat
 ex *dicta Epistola*, sine qua vix possunt intelligi *cap. 3. & 4. vt lite pen-*
dente. Nam & Senatores teneri fidelitatis iuramentum præstare Sum-
 mis Pontificibus, probant *Acta Alexandri III. apud Baronium, ad*
annum Christi 1178. nu. 2. & 3. Autor *Narrationis Concordiæ, inter Ale-*
xandrum III, & Fridericum I. pag. 197. & 198. Onuphrius Panuinius,
 in *Notis ad vitam Alexandri III. & Clementis III. ad Platynam.*
Gesta Innocentij III. pag. 3. 142. 143. 146 & 148. Quibus ex locis con-
 stat huiusmodi Senatores sæpius tentasse Regalium occupationem, ad-
 uersus Summos Pontifices; compulsos tamen fuisse ea restituere. Oc-
 currit etiam mentio Senatorum, in *cap. 17. de Election. in VI.* Obser-
 uanda verò valde narratio totius negotij, de quo in *cap. 10. hoc tit.*
 quam diligenter ex *antiqua Collectione* contexit Glossa, ad *d. cap. 3.*
vt lite pendente. [Ad quam adde *cap. 7. hoc tit.* quod de Teruifina Ci-
 uitate tantum loquitur, & *cap. vlt. de rebus Eccl. alien. & maximè cap.*
nouerit 49. & cap. 53. de Sent. excom.] Hoc illustri Eexemplo confirma-
 tur, quod diximus suprà, Constitutiones Imperatorum, & Regum,
 itemque Principum, & Rerum publicarum, in res, atque personas Ec-
 clesiasticas, potestatem habere: nec obstare, quæ in *hoc tit.* dicuntur.
 Nam & Basilij Statutum, relatum ab Innocentio III. nihil est aliud,
 quàm edictum, promulgatum à Basilio Præfecto Prætorio Regis Odo-
 acris in Italia, temporibus Papæ Simplicij. Quinimò, multa ex Le-
 gibus Romanis, & Regum nostrorum Capitulis, in Ius canonicum
 sunt relata, & à Pontificibus comprobata: *can. 1. & seqq. Dist. x.* quæ
 ad *Capitularia Regum nostrorum* pertinent; iuncto *cap. Placuit lib. 3.*
Leg. Longobard. tit. 37. [Sicut autem Constitutionibus & iuri parere te-
 nentur Clerici æque ac Laici; ita & iuri non scripto, siue consuetu-
 dini terræ, in qua morantur, si laudabilis sit *cap. 3. infrà de eo qui mit-*
titur in possess. & ibi Glossa & Doctores, & ad *cap. Ecclesia S. Maria*
hoc tit. & ad cap. 9. de foro Competenti.]

Non omittendum postremò, quod Panormitanus adnotat ad *cap.*

*Ne innitatis hoc tit. Papam, si erret corrigi posse per Concilium generale, can. Anastasius; Dist. XIX. Item quod Bonifacius VIII. in cap. 1. eod. tit. in v 1. statuit; Constitutiones generales Pontificum, licet, ipso Iure, priores reuocare intelligantur, quamuis nullam de ipsis faciant mentionem; Consuetudinibus tamen, & Statutis specialium locorum, & personarum singularium, dum tamen rationabilia sint, non aliter derogare, nisi expressè caueatur in ipsa Constitutione posteriori: quod à iure Ciuili repetitum videtur *Constitut. Iustiniani: De Iustinian. Cod. confirm §. pen. quem explicauit doctissimus Cuiacius, libr. 15. Obs. cap. 37. & in fine Parat. Cod. de legibus.**

AD TIT. III.

DE RESCRIPTIS.

TRACTATVS III.

VAMVIS generali Constitutionum nomine, Rescripta venire possint; separantur tamen à Constitutionibus, tam Iure Ciuili, quàm Canonico, *l. 1. ff. de Constitutionibus, & de Rescriptis*. Quod vt intelligatur, obseruandum ex Iure Ciuili, Imperatores, quos Pontifices secuti sunt in plerisque, variis modis Ius condere: Per Rescripta, Pragmaticas, Subscriptiones, Adnotationes, Decreta, Interlocutiones, Orationes, siue Senatusconsulta, Edicta, & Mandata; de quibus Theophilus ad §. *Sed & quod Principi, Instit. de Iure Nat. Gent. & Civ. iuncta l. 1. ff. de Constitution. & Cuiacio Paratit. Cod. tit. 14. & 15. Libri 1.* Pontifices verò, non ita subtiliter, singulas species, propriis nominibus distinguunt: imò sæpè nomina confundunt, quamuis rem ipsam vsurpent. Et quidem Edictis aliquando vsi sunt, vt constat ex *cap. 3. de Offic. Legati, cap. presenti, de Officio Ordinarij, in VI.* Quinimò regulæ Cancellariæ, quas initio Pontificatus, singuli Pontifices publicè proponunt, Edictis Imperatorum, vel potius Prætorum comparari possunt. Decreta etiam faciunt, quando, vel ipsi per se, partibus auditis, vel datis Auditoribus, ad eorum relationem sententias, de consilio Fratrum proferunt. Exemplum celebre extat in *cap. Ecclesia sancta Maria, tit. præced. & cap. Conquerente 16. de Officio Iudicis Ordinarij.* Adnotationis, & Subscriptionis verbo quamuis non vtantur Pontifices; rem tamen ipsam vsurpant, in his, quæ vulgò *Signatura* appellantur: de quibus in *cap. vlt. de Pœnitentiis, & remissionibus, in Extranagantibus communibus.* Nihil autem aliud sunt, quàm Adnotationes, quæ vel ab ipso Summo Pontifice subscribuntur Precibus, & Libellis, vel à Cardinalibus, aut aliis Prælati, à Pontifice præpositis vtrique Signaturæ, vel gratiæ, vel iustitiæ. Notandum tamen, diuersas esse clausulas, & diuersam potestatem, quando subscribit Pontifex, & quando Prælati: de quibus vide Gomeſium in *Comentario ad regulas Cancellariæ, Quest. 15. & 16.* in quibus Compendium vtriusque Signaturæ, & praxim Cancellariæ Romanæ compendiosè explicauit. Obseruandam etiam, plerumque Rescriptum sequi præcedentem Adnotationem; vt in specie, *l. 1. Cod. de Prec. b. Imp. offer. ibi, Iuxta Adnotationis nostræ Decretum:* quod postea, memoriales implebant; vt loquitur, *l. vlt. Cod. de Petitionibus honorum*
subl.

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. &

subl. Mandata verò aliter accipiuntur in Iure canonico, aliter in Ciuili, *tit. de Mandatis Principum, Cod.* nempe Mandatum in his Libris, pro qualibet iussione, vel pro certo genere Rescriptorum, & frequentius pro his quæ vulgò, *de Prouidendo appellantur.* Sed huiusmodi mandata in *hoc tit.* non separantur à reliquis Rescriptis; sicut nec Pragmaticæ generales.

Itaque Rescripta possunt definiri in *hoc tit.* Constitutiones Pontificum, editæ ad Consultationes, vel Relationes, & Suggestiones, tam singulorum, in priuatis Causis, quàm Prouinciarum, Ciuitatum, Capitulorum, Collegiorum, & Corporum, in publicis Causis: quæ propriè dicuntur Pragmaticæ, *l. 7. Cod. de diuers. Rescript.* Et causa cognita, in Principis Consistorio, precibus adhibitis, fiebant, vt rectè Glossa aduertit, ad *Can. ult. Dist. c. 1.* Ex huiusmodi diuersis Rescriptis vniuersum ferè Ius Ciuile, & Canonicum est compositum. In hoc verò *tit.* variæ eorum species, formulæ & clausulæ exponuntur: quare in *antiqua Collectione* 1. rectè additur in *Rubrica, & de interpretationibus eorum.* Diximus ad relationem, siue preces Rescripta edi: quare Libelli oblatio præcedere debet, quæ Petitio, & Petitoria vulgò, in Libris nostris appellatur, & in *Cod.* tres Tituli de Libellis & Precibus, præcedunt *tit. de Rescriptis.* Aliquando Libellus Rescriptis subiiciebatur; vel precum saltem sententia comprehendebatur paucis, etiam in Pragmaticis; vt constat ex *forma Pragmatica, de contractibus Argentariorum,* quæ inter *Edicta Iustiniani* 7. loco ponitur, & ex celebri *Pragmatica eiusdem Iustiniani in fine Nouellarum* edita ad petitionem Vigilij Papæ, ad componendas res Italix, post Gothos expulsos. Nihilominus tamen de fide & veritate precum, tam in Rescriptis, quàm in Pragmaticis, quæstio superest, *l. ult. Cod. de diuers. Rescript.* Quin & aliquando, vt rei veritas accuratiùs inuestigaretur, Libellus vnà cum Rescripto mittebatur ad Iudicem, qui à Principe dabatur, *l. 6. ff. ad l. Iul. de vi publ. l. 33. Diuus ff. de re iudic. & l. 3. ff. de aliment. leg.* Par ratione, aliquando instrumentorum vis & sensus inferebatur tantùm Libellis, *l. ult. Cod. de prec. b. Imp. offer.* aliquando instrumentorum exempla subiiciebantur, *l. 15. Cod. de transact. o.* Hactenus de Rescriptis in genere.

Summa Rescriptorum diuisio hæc est, vt vel ad lites, vel ad beneficia pertineant. Altera, vel in forma communi, vel noua, seu gratiosa concedantur. In hoc autem *tit.* variæ clausulæ proponuntur, & regulæ, quarum plurimæ, vtrique diuisioni conueniunt. Et quidem statim in *cap. 1. Speciale mandatum derogare generali; quamuis in eo non fuerit facta mentio generalis: quod & confirmatur §. 1. cap. 14.* Itemque Iudicibus delegatis, siue ad lites, siue ad beneficia, causas committi sæpissimè, cum hâc clausulâ, *sublato appellationis remedio. cap. 1. 2. & passim:* quam clausulam, ita eleganter explicat Arnulphus Lexouien- sis Episcopus, in *Epistola ad Gilbertum Londoniensem Episcopum,* sub finem. *Porrò negotium vobis in expedito Romani Pontificis collocavit auctoritas; sublato nimirum appellationis obstaculo, in quo sibi calumniatores plerumque, occasionem vexandi constituunt, & refugium euadendi. Nunc parabit vobis, licet innita, quasi quibusdam terminis circumscripta malignitas; cum nec ad presens, forum vestrum possit excidere, nec susti-*

Adde quæ infra ad *cap. si- cut Romana* notamus ex *Pragmatica & Concordatis.*

tatis vestre sententiam declinare. Illa verò clausula petita est ex Iure Ciuili. Apponi tamen tantum potest Iudicibus datis ab Imperatore, vel à Summo Pontifice, non ab aliis, l. 1. ff. à quibus appell. non licet. [cap. 15. & 27. de Officio Iudicis delegati, cap. 12. 36. 41. 43. & 47. de Appellation. Cuiacius ad cap. 9. 12. & 59. eod. tit. Et Glossa ad cap. 12. de Officio Iud. Ordin.] Poterit tamen, à sententia definitiua appellari, & iterum causa delegari; si modo à Pontifice secundum Rescriptum obtineatur, in quo primi mentio facta fuerit: & interim suspendetur executio sententiæ cap. Pastoralis §. prætereà & seq. de Offic. & potest. Iudic. deleg. Itemque generaliter, si iniuste grauatus fuerit appellans. Illæ enim tantum appellationes inhibita censentur, quæ in iure non indulgentur: verbi gratia, moratoriæ, frustratoriæ, & à futuro grauamine; quæ passim Iure canonico solebant admitti cap. 53. extra de Appellation. Aliquando etiam, non obstante clausula illa, remota appellatione, delegati Iudices, ante sententiam definitiuam, admittebant appellationes; quando nempe in gratiam impetrantis clausula fuerat appositæ, Arnulphus Lexouiensis ad Alexandrum Papam ep. 65. Ego verò, quia nolens agere cogi non poterat, & ad preces eius, ipsiusque fauore, videbatur sublatum appellationis obstaculum, ad læsionem eius retorquere non debui; sed alio, sicut fuerat, in possessione dimisso, literas utrique requisitas tradidi, per quas eorum, quæ apud nos acta sunt, veritas vestra possit innotescere Maiestati.

Adde infra ad
sap. sicut Roma-
na sub finem,
& cap. 12. de
Offic. Iud. Ord.
& ibi A Costa.

Notanda alia Regula, in secundo Rescripto, primi debere mentionem fieri; alioquin non valet, cap. 2. & 3. hoc tit. [cap. 2. de Dolo & Contumacia, & cap. 14. hoc tit.] nisi secundum Rescriptum contineat ius singulare, ut in specie cap. 1. vel impetratum fuerit ab altera parte, cui primum non innotuerit dolo, vel negligentia aduersarij Cap. 9. 12. & 16. juncta antiqua, & cap. 32. Intra annum autem, impetrans uti debet Rescripto: alioquin ex secundo conueniri potest, cap. 24.

Clausula etiam solemnis est, si preces veritate nitantur, quæ si ommissa sit, subintelligitur Iure canonico; & de veritate precum inquiritur; quæ quæstio semper præiudicialis est, cap. 2. hoc tit. Iure Ciuili nullum est Rescriptum, in quo illa clausula deest. Tacita autem veritate, vel falso expresso, si quis Rescriptum obtineat, quid iuris sit, explicabimus in cap. 2. & 20. huius tit. In Rescripto autem exprimi debet nomen impetrantis, Dignitas, beneficium, licet minimum: imò & vires patrimonij; præsertim si in forma communi Rescriptum edatur, cap. 17. & 42. Itemque in omnibus Rescriptis, siue ad lites, siue ad beneficia, ut fraudes, & doli impetrantium vitentur, mentio facienda est [Ecclesiarum specialiter & nominatim cap. 2. de dolo & contumacia, &] qualitatis Personarum, & Corporum, aduersus quæ impetrantur. Nec sufficit generalis designatio; verbi gratia, si aduersus Monachos petatur, Ordo exprimendus est, cap. 6. hoc tit. Itemque non sufficit, si quibusdam rebus, aut personis specialiter designatis, subiiciatur generalis clausula, vel alia res, vel alia persona. Hæc enim generalis clausula comprehendet tantum, vel pares res, vel similis conditionis personas, cum illis, quæ specialiter expressæ fuerunt, cap. 15. & 36. hoc tit. Imò his verbis: non plures quam tres, vel quatuor

continentur, *cap. 2. hoc tit. in v1.* Strictissime autem Personæ, & Loca, in Rescriptis, prout sonant, accipiuntur: nec extensio fit ad alia loca, vel personas, *cap. 34. 35. & 36. nec ab vno vacationis modo, ad alium, cap. 6. hoc tit. in v1.*

Super vno etiam & eodem negotio duo Rescripta obtenta, ad diuersos Iudices non valent; nisi secundum mentionem, & reuocationem primi contineat. Quod si dubitetur de reuocatione, Iudices delegati, tam in primo, quam in secundo Rescripto, iudicabunt simul: si non conueniant, recurrendum est ad arbitros, *cap. 14. & 16. hoc tit. iuncto capitulo 6. de Rescriptis in 11. Collect.* Quinimò super pluribus negotiis personalibus, non potest actor diuersos Iudices obtinere, ne reus temerè vexetur. Idemque obtinet in reo, si ex pluribus causis reuocationem habeat, *cap. vlt. hoc tit. in quo alia fraudes impetrantium rescantur, cui iunge cap. 10. hoc tit. quo generalis commissio ad futura omnia negotia, & ad certos Iudices, quos elegerit, impetrari non valet: iunge cap. 3. hoc tit. in v1.* Nemo autem potest in vim Rescriptorum ad lites, ultra duas diœtas, ad alios Iudices trahi *cap. 28. hoc tit.* Hodie non licet ultra Diœcesim, *cap. 2. de Rescriptis in v1.* & iis casibus, quibus extra Diœcesim; non ultra vnâ diœtam, [*c. p. 11. Statutum eodem tit. in v1. Pragmatica Sanctione tit. de Causis §. vlt. Ex cuius capituli 11.*] initio constat, committi non posse Causas à Pontifice, vel eius Legatis, nisi Clericis, Dignitatem, Personatum, vel Canonicatum in Ecclesia Cathedrali habentibus; & in locis insignibus, vbi copia peritorum haberi possit. Quinimò ex *cap. 2. hoc tit. in Clementinis*, Officialis foraneus, vel Prior Claustralis, non potest delegari. Præterea, sine speciali mandato Domini, Rescripta impetrari non possunt; nisi à coniunctis personis, à quibus, de iure, non exigitur mandatum. *cap. 28. §. 1. & cap. 35. hoc tit.*

Strictissime verò, vt diximus, Rescripta, tam ad lites, quam ad beneficia accipiuntur: quia sæpissimè Ordinariorum iura diminuunt, & malignitate impetrantium, & auaritiâ solent obtineri à Pontificibus; qui aliquando fatentur, sibi impositum, propter varias occupationes. Quare aliquando ea reuocant, *cap. vlt. de Rescriptis in v1.* vel sustinent executionem, & laudant eos, ad quos huiusmodi Rescripta dirigunt, & Pontificem moneant, quoties de fraude, vel dolo aliquid eis subolet, *cap. 2. §. 8. & 10. hoc tit. iunctis omnino antiquis Decretalis [c. p. 11. cum teneamur de Præbendis, ibi si non potest sine scandalo, &c. & cap. 71 de Dolo & Contumacia. Vide à Costa ad c. p. 5. de Offic. Iud. Ordin. & Illust. Marca lib 3. de Concordia Sacerd. c. 15. §. 6. 7 & seqq.]* Quod & ex Iure Ciuili petiunt, in quo iterantur, vel etiam omnino reuocantur Principum iussiones *Novella 17. cap. 4.* & ibi Cuiacius; iuncta *Novella 134. cap. 6.* Alioqui obtemperandum Rescriptis Pontificum, vel Imperatorum; vel excusationis causæ mittendæ, quibus moti, nonnunquam ea ex causa reuocant, & seuerissime in surreptores animaduertunt, dicto *cap. 2. & cap. vlt. hoc tit.*

Generaliter verò, quoties in Rescriptis aliquid dubij, vel præposteri occurrit, recurrendum est ad ius commune, à quo & interpretacionem & ordinem recipiunt, *c. p. 17. 18. & 20. hoc tit.* Nec enim contra

ius, utilitatem publicam, vel in priuatorum præiudicium, impetrata Rescripta valent, toto tit. *si contra ius, vel util. publ. l. 2. 3. 7. Cod. de precibus Imper. off. cap. 7. hoc tit. in II. Collectione.* Celebris etiam est hæc quæstio hoc tit. *an Rescripta tempore finiantur?* Et quidem Iure Civili, Rescripta, quæ Ius Commune continent, perpetuò durant; nisi nominatim tempus fuerit comprehensum in Rescripto: si verò beneficium, & gratiam, finiuntur anno. Quare in his necessario dies & Consul apponi debet, *l. 2. & 4. Cod. de divers. Rescript.* Iure verò Canonico, Rescripta pariter Iustitiæ sunt perpetua; nisi dolus & negligentia impetrantis ab aduersario arguatur, quæ per annum durauerit. Quod habet locum, siue ad beneficia, siue ad lites, pertineat Rescriptum, *cap. 9. 12. & 23. hoc tit.* Itaque morte Concedentis expirant literæ ad ius pertinentes; nisi lis contestata, vel saltem citatio antefacta fuerit, *cap. 19. 20. extra de offic. & potest. Indic. deleg.* Possunt tamen nouis literis, à Successore obtentis, confirmari priores *cap. 7. vt in specie capituli 7. hoc tit. in II. Collectione.* Literæ verò gratiæ, morte Concedentis non expirant; si tamen gratia facta sit, vel res non sit integra, *cap. 9. Si super gratia, de offic. & potest. Indic. deleg. & cap. Si cui nulla de Præbendis in VI.* Quare reuocationes gratiarum à Summis Pontificibus, initio Pontificatus sui, emanare solent: quæ ita locum habent, si res sit integra, id est, si nondum ius in re quæsitum fuerit, id est, collatio facta non fuerit: ita enim exponitur, in *cap. ult. sub finem de concessione Præbendæ in VI.* Hodie in Galliâ Regum nostrorum Rescripta annalia sunt; nisi per secundas literas reparatio temporis impetretur. Iure verò, quo in Gallia utimur, morte Pontificis concedentis non expirant gratiæ; si Papa scilicet vacantem præbendam, aut vacaturam contulerit. Aliud verò, si ipse non conferat, sed simpliciter mandet prouideri: insinuata tamen Iudici, vel executori, ante mortem Papæ, non expirant; licet collatio nondum secuta fuerit: quæ de quæstione, vide Glossam Pragmaticam, tit. de Collation. §. *Item voluit dicta Congregatio, littera F. in verba Mandatum, & ibi Probum.*

Non omittendum nouam speciem Rescriptorum, ad vacantia & vacatura beneficia, referri hoc tit. quæ non videntur antiquiorem habere Autorem Alexandro III. cuius est *cap. 7. hoc tit.* & inter *Epistulas* ipsius Alexandri nuper editas, in fine *Epistularum* Petri Abbatis Cellensis 7. & 43. Ex quibus colligimus, eo colore huiusmodi Rescripta esse inducta, vt pauperibus, & literatis Clericis prospiceretur de præbenda vel beneficio, proximè vacaturo. Sequentes Pontifices eo iure vsi sunt, donec procedente tempore, velut odiosa, contra ius commune, & in fraudem Ordinariorum Collatorum recepta, valdè restricta sunt. Rationes eleganter explicantur in Concilio Basiliensi, *Sessio: 31. & initio tit. de Collation. in Pragmatica.* Huiusmodi verò Rescriptorum fit mentio, *cap. 17. 19. 27. 31. 34. 37. & seqq. tribus.* Ex quibus postremis tribus, & secundum formam in illis præscriptam, componi debent mandata Expectatiuarum, quæ hodie in Gallia, solo Pontifici Romano, non autem eius Legatis, permittuntur per Pragmaticam, & Concordata, tit. de Collation. in Pragmatica, & Concordatis, & maximè in

Concordatis, tit. de Mandatis Apostolic. in quorum fine formula Mandati inseritur, composita, vt diximus, ex dictis tribus capitibus, quorum etiam nominatim fit mentio. Tandem Concilio Tridentino, Mandata de prouidendo, & Gratia expectatiua omnes, sublatae fuerunt, *Sessione 24. cap. 19. de Reformatione*. Praeuationes vero, quas vocant, quibus nempe licet Pontifici per concursum, vacantia beneficia conferre, & eodem iure vti, quo ordinarij Collatores, etiam per *Concordata*, Pontifici nominatim reseruatae sunt, tit. de Mandatis Apostolic. sub initio: quod & Basiliense Concilium concesserat, renitentibus tamen, & contradicentibus Ecclesiae Gallicanae Praelatis; quorum sententia habetur in *Pragmatica tit. de Collatione*. & multo post [*Concordata*] in *Ordinationibus Arelianensibus art. 22.* ita vt verissimum sit, quod adnotauit doctissimus Pithaeus, in tractatu de Libert. & Priuilegijs Eccles. Gallic. tolerari huiusmodi praueutiones, singulari quodam iure, in solius Pontificis gratiam, non eius Legatorum. Imo & in persona Papae strictissime accipitur; ita vt inutilis Collatio Ordinarij praueuentionem impediat. Non fuerunt autem sublata Mandata Pontificum, quibus pauperibus Clericis, sine titulo ordinatis, ab Episcopo Ordinatore, vel eius Successore, prouideri mandant; quia Ius Commune continent, in poenam Ordinantis contra Canones, sine titulo: quae Forma communis, & Forma pauperum appellari solet, cap. cum secundum Apostolum de Praebendis extra: de qua plenius ad cap. 27. inf. Quod si ad alios, quam ad Ordinatos Episcopos, vel eorum Successores dirigantur, procul dubio sunt odiosa, & sublata, licet in forma Pauperum, in forma communi.

Huiusmodi Rescriptorum, siue Mandatorum origo, & progressus, hic fuit. Ab initio ne Collatores Ordinarij grauius conquererentur, imminui iura sua; Pontifices non statim, & primis literis, vel mandato, compellebant eos ad conferendum vacans, vel proxime vacaturum beneficium. Primò *Monitorias* scribebant: quibus si non obtemperabatur: Secundò, *Praeceptorias*: Tertiò, si perstarent in contumacia, dabant *Executorias*, quibus contumaciam cessantium Collatorum puniebant: ideo *Executorias appellatas*, quia iisdem literis, Executorem delegabant, & concedebant, qui recipi faceret impetrantem, & prouideret de beneficio, quod vel tunc vacabat, vel erat proxime vacaturum. Procedente vero tempore, vbi coepit huiusmodi Mandatorum autoritas inualescere, non amplius tres literas, diuersis temporibus, sed vnas tantum dederunt; etiam addito statim Executore, qui cessante Ordinario Collatore conferret; exemplo Iuris Ciuilis, quo aliquando Praetor, pro conditione causae, vel personae, vel temporis, aduersus contumaces, ordinem & compendium trium edictorum ita moderabat *, vt statim *Peremptorium* daret; quod appellatur, *Vnum* * Moderare eo pro omnibus l. 58. 69. 70. & seqq. ff. de Iudicijs. Patienter Ordinarij sensu ponitur Collatores non tulerunt: iterum querelas veteres geminauerunt, qui in l. 27. ff. de l. is primò commotus Honorius III. ad eas compescendas, plures *Judicijs*. Decretales scripsit, quarum extant multae in hoc tit. Honorium sequentes Pontifices sunt imitati; nec destiterunt Ordinarij Collatores, donec onere, & iure nouo Rescriptorum de Prouidendo, maxime ad

vacatura, sublato, Ius verus Canonicum Ordinariorum restitueretur. Probantur quæ diximus, *cap. 7. 19. 27. 30. 37. 38. 39. & 40. hoc tit. & cap. 6. 9. 12. & 14. eodem tit. in v. i. cap. 4. 6. 22. 27. 38. extra de Prab. & cap. 5. de concess. Prabenda.* Quæ per transennam, & per indicem attingere potius, quàm subtiliùs explanare maluimus; ne videremur curiosiùs inquirere, quàm vtiliùs, in reliquias iuris abrogati. Subiiciemus tamen formulam *Præceptoriarum Literarum*, quàm ex *MS. Cod. Ecclesiæ S. Albini Andegauensis*, communicauit nobis vir doctiss. Philippus Loyauté, in Senatu summo Aduocatus.

Formula Literarum Præceptoriarum, vt Mandatariis beneficium conferatur.

AD hoc, nostrum nos impellit officium, vt Christi pauperibus, prout quemque dignum nouerimus, præbeamus adiumentum. Hoc ergo officium timentes transgredi, vt petitioni G. Clerici lateris presentium non præbuissemus auditum, ipsum audiuimus; & ei de competenti beneficio providere vos monuimus, nostro scripto. Quia verò, nihil horum factum est præmissis Literis, commonemus vos iterum subsequentiùs, atque Præcipimus, vt Prabenda primo vacantis in vestra Ecclesia, vestituram eidem Clerico concedatis: Sin autem, de vestra contumacia nos poenam sumere sentietis.

Iunge quæ infra, ad *cap. 27. hoc tit.*

Postremò, notandum multa in hoc titulo referri, ad Iudices delegatos pertinentia: vt enim Rescripta executioni mandentur, necesse est dari & addici Iudices. Quare sæpè Rescripta appellantur *Commissiones*: quia per ea committitur Iudex vnus, vel plures, qui vel de causa cognoscant, vel eam exequantur; vnde & *Executores* appellantur, & multa in *hoc tit.* de forma Commissionum, officio & potestate Iudicum delegatorum admiscuntur, *cap. 10. 13. 14. initio, 16. 20. 24. 29. & 41.* Et quidem, in *cap. 13.* solennis illa formula explicatur, *si duo vel tres, interesse nequinerint, aut noluerint*: ex quo *cap.* notandum, quæ dicitur *Canonica excusatio*, eandem esse, cum *Literaria*, id est, in scriptis, *cap. 21. infra, de officio & potestate Ind. delegati.* Generalis enim Ecclesiæ consuetudo scripturam requirit, *can. 9. 11. Quest. 1.* ex quo supplendum, quod deest capitulo 1. *extra de Libelli oblatione.* Itemque notandum, delegatos Iudices Ordinariis imperare, & mandare posse, licèt inferiores sint. Autoritas enim Pontificis delegantis inspicitur, *cap. 24. hoc tit. & cap. 12. de Sententia Excommunicationis.* Ex quibus apparet, maximam esse affinitatem, inter hunc *tit. & tit. de officio Ind. deleg.* in quo plenius, de Delegati officio & potestate tractandi, proprius erit locus.

Ad Cap. Sicut Romana I.

EXTAT Rescriptum in 1. *Collect. hoc rit. & iterum iisdem verbis*, in cap. 12. *de Appellation. in 1. Collect. sine Compilatione*, quæ in Conciliis inseritur, post Concilium Lateranense, habitum sub Alexandro III. quibus inter se comparatis, species ita fingi potest. Præfatio continet auctoritatem, & potestatem Romanorum Pontificum, respondendi, & cognoscendi de omnibus Controversiis, quæ in Orbe Christiano nascuntur; qua auctoritate fundata, facti species sequitur. Mæuius Literas *protectionis Apostolica* impetrauerat, quibus generaliter ei concessa fuit libera facultas appellandi. Metuebat ne sibi vis, vel iniuria inferretur à Iudice, à quo appellauerat; quod sæpè contingebat in Gallia, & alibi, vt deinde dicemus. Postea pars adueffa, secundum Rescriptum obtinuit, in quo eadem causa Iudicibus delegatis committitur, cum hac speciali clausula, *appellatione remota*. Verùm omiffa fuerat in secundo Rescripto mentio primi; quare videbatur subreptitium. Respondet tamen Pontifex, secundum Rescriptum præualere. Licet enim in eo mentio non fuerit facta primi, expressis verbis; vt tamen & potestate derogari primo & generali, ex eo quod specialiter remonetur omnis appellatio. Certissima est enim iuris regula, per speciem derogari generi. Scriptum est Rescriptum *Senonensi Archiepiscopo*, cuius Rescripti pars, reperitur in cap. 6. *de offic. & potest. Iudic. deleg. in 1. Compilatione*, & in cap. 5. *eodem tit. apud Gregorium*: ex quibus notandum, primò pertinere ad Ecclesiam Gallicanam.

In capituli initio, quod extat tantum in *antiqua*, confirmat Pontifex ius & potestatem suam; quare nempe per vniuersum orbem Christianum rescribere possit: quæ Præfatio iisdem ferè verbis reperitur in cap. 15. *de officio Iudicis delegati*; ei quippe erat solennis, vt constat ex eiusdem Alexandri III. *Epistolis*, 19. 22. & in fine *Epistolarum Petri Cellensis*, qui & in *Epistola 1.* ita scribit. *In grauissimis questionibus, sicut olim ad Moysen, sic nunc, Pater Venerande, ab omni Ecclesia Dei, & curritur ad beati Petri, & vestram fidem. Rectè, & secundum vsum Ecclesie Gallicanæ, in grauissimis causis*; quamuis Decretales supra citatæ, generaliter loquantur de omnibus. Sed in Gallia iuxta Concilio- Adde infra de rum, & antiquorum Canonum Statuta, de maioribus tantum Cau- *Translatione* sis, ad Sedem Apostolicam referebatur: [reliquæ], in locis vbi ortæ *Traictatum 5.* fuerant, deciduntur. Et in hac parte ius Ordinariorum integrum & *tandem post va-* illibatum remansit, iuxta *Canon. 4. & 5. Niceni Concilij, Can. 3. Con-riat.* *stantinopolitani 1. & Can. 22. Concilij Misenitani*: vbi non tantum de Clericis, sed etiam de Episcopis, idem statutum; vt constat ex *Epi-* stolis, quæ in *fiac Collectionis Conciliorum Africanorum* subiiciuntur: quos Canones Ecclesia Gallicana sæpius in vsum reuocare tentauit; vt constat ex tribus celeberrimis iudiciis Episcoporum, Rotaldi Sueffionensis, Hincmari Laudunensis, & Arnulphi Remensis Archiepiscopi, sub Carolo Caluo, & Hugone Capeto. Ex quibus colligitur, non temerè, & facilè ad Sedem Apostolicam appellationes admisissè Ecclesiam

Gallicanam: nec excommunicationes suas, inconsultis Episcopis, à Pontificibus solui; vt constat ex *Epistola* Benedicti IX. quæ reperitur inter *acta* Concilij Lemouicensis, apud Baronium, *tomo vnd. cimo Annalium*, ad annum Christi 1934. num. 20. Omnino verò frequentes, & leui ex *Causa* interpositæ appellationes ad Pontificem damnabantur; quam in rem elegantissima est *Epistola* 82. Hildeberti Cenomanensis. [*Iuo Carnotensis epist. 172. 180. & 220. Bernardus lib. 3. d. Considerat. ad Eugenium cap. 2.*] Ius tamen suum Pontifices asserabant, & confirmare solebant, datis Literis, quæ *Litera Protectionis*, in *antiqua Collect. 1. cap. 1. hoc tit.* appellantur, & in *cap. 24. & 25. de appellat. in 1. Collect.* ad quas pertinet *Epistola* Arnulphi Lexouiensis, ad *Hadr. annum Papam*; cuius verba notanda. *Prinata communis causa præponderat: quoniam de Ecclesia Dei libertate tractatur; nec iam spes ulla restat refugij, si in irritum deducta fuerit Apostolica Protectionis autoritas.* His similes erant Literæ; quas veteres Pragmatici nostri, vocant *Letres de Sauuegarde*, ou de *Garde gardienne*: quibus Reges nostri tuebantur subditos suos, prouocantes ab iniuriis Ducum, & Comitum, quorum Iudices sæpè recusabant appellationes recipere; & suas sententias, non obstante appellatione, executioni mandabant: &, quod grauius, appellantes grauib; iniuriis vexabant: quod & dedit occasionem Exemptionibus, quæ, pendente appellatione, concessæ fuerunt in quibusdam Prouinciis, & etiamum hodie retinentur, *Exemptions par Appel.* Vide *Capitularium lib. 7. cap. 252. & l. 7. ff. ad l. Iul. de vi publica, & omnino l. 25. ff. de Appellation, [& edictum Theodorici Regis art. 55.]*

Ex his colligitur, quamuis appellationis remedium sit iuris communis, sæpè tamen in Gallia, & Romæ Summos Pontifices, & Reges, vt sibi ius suum, id est, liberas appellationes conseruarent, huiusmodi Literas Protectionis concedere solitos: quod cum non intellexissent Interpretes, vt doctissimus Antecessor I. à Costa obseruauit, futilia & inutilia, in hunc locum congesserunt. Quanam autem sit vis, huius clausulæ, *Appellatione remota*, in *paratitulo* explicauimus. §. *Summa rescriptorum diuisio.* Excluduntur moratoriz appellationes & iniustæ; verbi gratia, à futuro grauamine, ab interlocutoria qualibet: non autem iustæ, id est, ante citationem, verbi gratia, vel notitiam Literarum delegato intimatam, *cap. 30. de Appellation. infra, iuncta antiqua Decretali.*

Obseruandum præterea, huius *cap. decisionem* propriè pertinere ad *tit. de Appellation.* quare & in *1. Collect.* iterum sub *tit. de Appellation.* collocatur 12. Nec mirum: nam & iure Ciuili sæpius vna & eadem lex sub diuersis titulis collocatur. Malè tamen Raymundus Præfationem Decretalis sustulit, quæ generaliter pertinet, ad confirmandum ius Pontificium in edendis Rescriptis, ad varias Consultationes. Nam ea parte detractâ, nihil superest, quod ad hunc *titulum de Rescriptis* pertineat. In Gallia semper huiusmodi Rescriptorum multitudo, siue ad lites, siue ad beneficia, fuit improbata. Itemque reiectæ appellationes friuolæ, & leues ad Sedem Apostolicam; præcipuè, omisso & spreto medio: quam in rem elegantissimæ sunt Bernardi querelæ

relæ ad Eugenium III. libro de Consideratione ad Eugenium, cap. 4. & 6. & lib. 3. cap. 1. sub finem, & cap. 2. Ex quibus videtur defumenda explicatio vera clausulæ, quæ Rescriptis solet inseri, *appellatione remota*. Postremò, non habitâ ratione Decretalium, Ecclesia Gallicana antiquos canones semper retinuit, quos suprâ citauimus; qui & recensentur in Concilio Basiliensi, in Pragmatica nostra, & Concordatis. Hoc scilicet iure vtimur, vt in minoribus negotiis, lites ex ordine, id est, in prima instantia, in locis, vbi ortæ sunt, iudicentur: [appellari autem ab interlocutoria non potest, si possit grauamen in definitiua reparari. Quinimò si habeat vim definitiuæ, potest ab ea tantùm semel appellari, & bis à definitiua: alioqui non obstante appellatione, executioni sententia mandatur], Concilium Basiliense, *Sessione 20. Pragmatica, & Concordata, tit. de Causis, & seq.* Cuiacius in fine *parat. ff. de Appellat. recip. vel non*. Verùm hæc materia, non est propriè huius loci. Ad *tit. de Iudiciis, de Foro competentis, & de Appellationibus*, meliùs & commodiùs referetur.

*Ad Cap. Super Literis XX. & Cap.
Postulasti XXVII.*

RECTÈ Interpretes Caput 20. Clauim totius tituli appellant: est enim eorum, quæ sub titulo continentur, breuis admonitio, & comprehensio. Promulgatum verò est ab Innocentio III. ad conciliandas diuersas Interpretum sententias, ad *l. 1. 2. & 5. Cod. Si contra ius, vel vtil.* quibus iungendæ *l. 24. ff. ad l. Cornel. de fals. l. Nec exemplum Cod. eodem. Paulus lib. 1. sentent. tit. 12. §. 3.* Ex quibus locis tres Regule eliciuntur.

Prima. Qui Rescriptum à Principe impetrauit, siue per falsam allegationem iuris, quod ad se pertinere intendit; siue per narrationem facti falsam, vel veritatis reticentiam: commodo Rescripti carere debet indistinctè; siue dolo malo; siue per errorem & simplicitatem, mendacium commiserit.

Secunda. Iudex tamen à Principe delegatus, nihilominus super principali negotio poterit cognoscere: at secundùm veritatis tenorem, & iuris ordinem.

Tertia. Mendax verò Precator, si dolus & fraus probetur, poterit tanquam falsarius accusari; vel etiam absque accusatione solenni, Iudex delegatus, aduersus eum, extra ordinem animaduertere poterit. Quòd si accusatio falsi instituta fuerit, principalis negotij cognitio erit in pendentis; donec de falso pronunciatum fuerit: prius enim debet constare de veritate precum, *l. 2. 3. 4. & 5. Cod. Si contra Ius, & l. vlt. Cod. de diuers. Rescript.* Quod si per errorem peccauerit, locus non erit accusationi falsi; sed statim sine mora Iudex cognoscet de principali negotio, secundùm Legum & Iuris ordinem *d. l. nec exemplum, Cod. ad l. Cornel. de falsis.* Quæ verior videtur conciliatio *l. 2. cum l. 5. C. Si contra Ius*, quam primus Azo ad *d. l.* indicauit, quem Cuiacius sequitur in *Parat. C. Si contra Ius*. Quinimò nulla sunt

Rescripta Iure Ciuili, vt diximus, in quibus deest clausula, *si prorsus veritate nitantur*: iure autem Canonico subintelligitur. Iure verò Ciuili, & Canonico valent Rescripta per mendacium impetrata propter auctoritatem concedentium, sed per exceptionem eliduntur, prescriptione scilicet mendaciorum opposita, vt loquitur *d. l. 2.* cui adiungi debet *canon dicenti causa xxvi. Quest. 2.* & quæ Grætianus, & Glossa ad *eum Canonem*. Ex quibus conficiamus impetrantem Rescriptum probare debere, & fidem imponere suis precibus, *l. 7. Cod. de diuers. Rescript.* & argumento *l. 21. Cod. de fide instrum.* & *l. vlt. Cod. ad l. Cornel. de fals.* Nec tamen idè impedietur aduersarius, qui falsum, vel fraudem allegat, illam probare, & accusationem falsi mouere: quod significant verba *cap. 20. postquam sibi super hoc facta fuerit fides*, ab eo scilicet, qui falsum vel fraudem obiicit.

His ita constitutis, patet, quod diximus, celebrem hanc Decretalem Innocentium III. promulgasse, sicut & alias plures, ad sedandas Interpretum Controuersias, tam ad *d. l. 2.* quàm ad *d. canonem dicenti*: quibus in locis Interpretes, nos remittunt ad hoc *omp. super Literis*; cuius hæc est sententia. Relatis opinionibus Interpretum diuersis, ita distinguit Pontifex. Qui per dolum, vel expresso falso, vel suppresso vero, (ita corrigenda summa Decretalis) Rescriptum obtinuit; non tantum carere debet impetratis, sed etiam delegatio, & datio Iudicis nihil valet; per omnia est inutile Rescriptum. Si verò per errorem & simplicitatem id contigerit, ita distinguit: vel suppressa est tanti momenti veritas, vel expressa falsitas, quæ Pontificem, vel ad denegandum Rescriptum impulisset, vel difficiliorem reddidisset: vel contra tanti momenti non fuisset, vt propterea Pontifex Literas denegaret; saltem concessisset *Literas*, vt vocant, *in forma communi, siue iustitie*, de qua formula dicemus. Primo casu, quando Pontifex, vel omninò non concessisset, vel difficilius; cessant partes, vt diximus, Iudicis delegati, perinde ac si dolus interuenisset. Secundo casu, Iudicis datio manet; qui etiam de negotio principali cognoscet, secundum formam tamen, & Regulas iuris communis, & pro tenore veritatis, neglectâ formâ in Rescripto expressâ. Definitio huius Rescripti locum habet in omnibus Rescriptis, tam ad lites, quàm ad beneficia, siue sint Iustitiæ, siue sint Gratiæ, vt pluribus exemplis infra declarabimus.

Duas differentias potissimum, in hoc articulo deprehendimus, inter Ius Ciuile, & Canonicum. Ius Canonicum grauius punit mendacem impetrantem, si dolus & fraus aliqua appareat. Hoc enim casu inutile est per omnia Rescriptum; adè ut ne Iudicis quidem datio valeat: nec de principali causa cognoscitur. Iure autem Ciuili, primum, vt diximus, Delegatio Iudicis integra manet; sed iudicat secundum ordinem Iuris, non habitâ ratione formæ, in Rescripto præscriptæ. Secundò Iudex à Principe delegatus animaduertet aduersus impetrantem, *l. & si, Cod. si contra ius*, & argumento, *l. vniuersa, Cod. de diuersis Rescriptis*; quas Leges Glossa citare debuit ad *cap. 2. hoc tit.* in hæc verba, *ad presentiam nostram*, quam Glossam corruptam esse, rectè norauit Antonius August. in *Notis ad dictum cap. in 1. Collectione*, ex

Alano veteri Glossatore *Collectionis* 1. Iure verò Canonico, Iudex falsarium punire non potest; sed dilatà cognitione, scribet iterùm Pontifici, ad quem etiam, si culpa grauior fuerit, impetranter remittere debet puniendum, tanquam falsarium, *cap. 2. 17. 24. 26. & 27. hoc tit. iuncto cap. 6. extra de Præbend. in Antiqua.* Mendacium verò committitur, non tantùm si falsum dicatur; sed etiam si veritas occultetur, *can. 80. Quisquis, xi. Quæst. 3. quod & dicta l. Prescriptione, Cod. si contra Ius*, euidenter demonstratur, & ex doctrina Iurisperitorum Cicero *lib. 3. Officior.* Similiter in *Ædilitio* Edictò dantur actiones, ex reticentia, sicut & ex dicto, & promisso, *l. 1. & l. Ædiles 38. ff. de Ædilit. Edicto.* Et quidem, cuius & qualis falsi expressio, licet per errorem facta, Rescriptum vitiet, & impediat Iudicis delegati cognitionem, exempla habentur in *cap. 32. & 42. hoc tit.* Item quibus casibus noceat veri omissio, vel suppressio, sub qua continetur omnis æquiuocatio. Ad eam vitandam, licet genus contineat potestate, *in d. d. v. sub se omnes species generis*; tamen mentio sola generis non sufficit: sed specialiter species singulari, loca, personæ, negotia, eorum qualitates, conditiones, & differentia designanda sunt, vt in exemplis, *cap. 6. 8. 14. 15. 17. 19. 26. 27. 31. in Antiqua, 32. 34. & vlt.* Quæ omnia locum habent in Rescriptis omnibus, siue ad Lites, siue ad Beneficia; siue sint iustitiæ, siue sint gratiæ; siue inter Ecclesiasticas, siue sæculares personas agatur, & de rebus secularibus. Nam *dictum cap. 38. de secularibus personis, rebus temporalibus, & ad Galliam pertinet*: quod tamen moribus nostris, & Iuri antiquo Canonum contrarium est. Nec enim Pontifex, vel Episcopi, vllam iurisdictionem exercere possunt in Laicos de rebus temporalibus.

Supereft, vt aliquid adnotemus ad *cap. 27.* cuius inscriptio emendanda est, ex *Registro Innocentij III. Lib. 16. Epistol. 165.* vnde sumpta est hæc Decretalis, *Episcopo VVratislaniensi*, qui in Silesia suffraganeus est *VVratislauia Gnesnensis Archiepiscopi.* In illius *cap. specie*, priuatur beneficio *in Silesia est.* Rescripti ad beneficia Clericus, qui Rescriptum obtinuerat, *in forma non in Polonia, vtur Gnesnensi Archiepiscopo* *communis*, tanquam pauper, & non habens beneficium: quia cum haberet, & sufficiens patrimonium, & Vicariam perpetuam, vtriusque mentionem omiserat. Talia verò Rescripta in *hoc cap. & in cap. 20. supra*, vocantur *in forma communis*, vel, *Cum secundum Apostolum* *substit.* *id est, secundum formam præscriptam in cap. 16. extra de Præbendis*, quod ita incipit, *Cum secundum Apostolum*, cuius Autor est Innocentius III. ad quem pertinet elegans *Epistola eiusdem 184. lib. 15. ad Episcopum Pictauiensem.* Iunge *cap. 13. infra de etate, & qualitate, & ordine*, in fine, *Ibi, Mandata in forma communis*: ad quod *cap. veteris Interpretis v. Collectionis* notas adhibere proderit. Appellatur etiam, *in forma Pauperum*; quia generaliter pauperibus Clericis tantùm conceduntur: & *Litera iustitiæ*; quia iustum est pauperibus Clericis, qui nullum habent beneficium, prouideri, *cap. 30. de Præbendis in v. 1.* Hoc amplius; veteri Iure Ecclesiæ, solis pauperibus, Ecclesiastica beneficia conferri debebant, non autem diuitibus, *can. 13. Concilij Sardicensis*, ex quo sumptus est *canon Osius Dist. lxi.* quibus iunge *l. 6. & 17. Cod. Theodos. de Episc. Eccles. & Cleric.*

& can. Clericos, & seqq. *Causa 1. Quest. 3.*

¶ Additur in dicto cap. 27. *Ex paternis bonis, &c.* Interpretes vulgò vocant *Titulum Patrimonij*. Vnde colligitur, alterutrum sufficere, vel beneficium, vel patrimonium, ex quo se possit Clericus exhibere. Quibus casibus Episcopus, qui ordinauit, non compellitur prouidere per eiusmodi Rescripta *Iustitiæ*, siue *In formâ communi*, hoc cap. & cap. 5. *extrâ de Præbendis*. Aliud obtinet, in *Literis Gratia*. In his enim non nocet patrimonij omisio, vt rectè Interpretes colligunt ex contrario sensu nostri cap. Vide Rebuffum in *Praxi tit. de Rescripto in forma communi*. Quodlibet tamen beneficium, etiam modicum, exprimi debet, siue in *Literis Gratia*, siue *Iustitiæ*; nisi Papa motu proprio conferat, & in formâ, de qua in cap. *Si motu, de Præbendis in v. 1.*

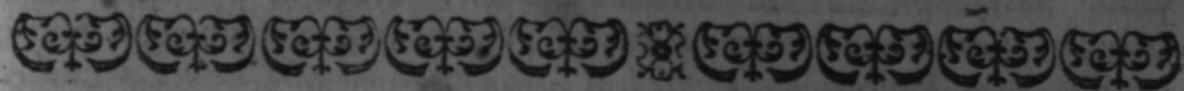
Postremò explicandum quod dicitur de Paternis bonis, id est, *Titulo Patrimonij*, quem vocant. Fluxit hic Titulus ex corrupto *canone 6. Concilij Chalcedonensis*, relato in *Canone 1. Dist. lxx.* in quo duo errores veterum Interpretum notandi, ibi: *sue Ciuitatis*: nempe inferant Interpretes ex verbò *sue*, quod propter Glossam Romani Correctores tollere non debuerant, quamuis in Græco non habeatur, extraneos à beneficiis arcendos. Nec enim is est sensus Canonis. Quo tamen Iure in Gallia vtimur, tam ex veteribus, quàm nouis Regum nostrorum Constitutionibus: quod etiam Ius non multùm recedit ab antiquis canonibus, & Imperatorum legibus. Secundus error, ibi: *Possessionis*. Ex hoc verbo Interpretes Decreti primò *Titulum Patrimonij* excogitauerunt; cum tamen *Possessio*, illo loco, vt & apud bonos Autores, aliquando vniuersitatem agrorum, & ædificiorum contineat; Vicum, scilicet, vel Pagum, & opponitur Ciuitati. In *d. can. 6. Concilij Chalcedon.* Πόλις, & Κόμμη: cuius canonis sensus est. Eo momento, quo quis ordinatur, non absolutè, sed relatiuè debet ordinari Clericus; id est, debet adscribi, & deputari in Ecclesia aliqua certa, siue Ciuitatis, siue Pagi, siue Monasterij; & vt loquitur eleganter vetus Interpres canonis, *mereatur ordinationis publicata vocabulum*. Post Ordinationem enim factam ab Episcopo, Archidiaconus statim, in Ecclesia, clarâ voce, pronunciabat, *Eligimus talem Lectorem*, verbi gratia, vel *Subdiaconum*, ad *Tit. sancte Mariae*, vel alterius alicuius Ecclesiæ: quod nomen & Titulum ordinati retinebant; & in qua semel intitulati fuerant Ecclesia, perpetuò perseuerabant, & denominabantur à suo Titulo; cuius rei vestigia remanent in Cardinalibus, & Episcopis, vt manifestè apparet, ex *Ordine Romano*, vbi tractatur, *de forma Ordinationum*, & ex subscriptionibus antiquorum Conciliorum, quæ à Pontificibus Romanis sunt habita. Antiquæ Ecclesiæ vnus erat hic olim, & solus titulus: ignotus omninò fuit *Titulus Patrimonij*. Nam & *canon. 2. Dist. lxx.* qui est Urbani II. innouat *canonem 6. Concilij Chalcedonensis*. Inductus verò videtur primùm, aut saltem confirmatus, ab Alexandro III. in Concilio Lateranensi, *can. 5.* qui extat in *cap. 4. de Præbendis extrâ*, & deinde retentus à sequentibus Pontificibus. Imò & in Concilio Tridentino, *sessio 21. cap. 2.* in quo, non tantùm Patrimonium, sed etiam Pensio sufficit. Itemque confir-

matur in *Aurelianensibus Comitiis*, art. 12. In Commonitoriis tamen Regum nostrorum ad suos Legatos Tridentini Concilij, postulanda mandatur reuocatio huiusmodi *Tituli Patrimonij* contra canones, per abusum sensim inducti. Quod autem passim tribuitur Concilio Chalcedonensi *Tituli Ecclesiastici* necessitas; Ius tamen illud longè antiquius est, vt constat ex *canone* 13. Concilij Næocesariensis, ad quem vide omninò Zonaram, & Balsamonem: sed de his aliàs. Obseruandum tamen *capituli* 2. *Tituli de Prabendis*, sententiam esse huiusmodi; vt reprimerentur effusæ Clericorum Ordinationes, (quæ tempore *dicti capituli*, ad certas tantùm Ecclesias fiebant; nec erat adhuc cognitus *Titulus Patrimonij*) Episcopi tenentur eos, quos supra statutum numerum in Ecclesiis ordinauerint, propriis suis sumptibus sustentare, vt constat ex *Novella* 3. & 6. *cap. ult. & Nou.* 16. ex quibus, vel saltem ex *Epitome Iuliani*, *dictum caput* 2. *de Prabendis* scriptum est. Confirmandum etiam est, quod diximus, Rescripta ad Lites valdè odiosa esse ordinariis Iudicibus, siue Ecclesiasticis, siue secularibus. Quare, quæ de his *hoc titulo* statuuntur, non debent trahi facilè ad consequentias in aliis articulis Iuris, *cap.* 33. 35. 38. & maximè *cap. Nonnulli*, §. 1. iuncto *cap.* 33. *hoc tit. cap.* 23. *ex parte, & sequenti*, iuncta *Antiqua Decretali*, *extrà de verbor. sign.* quæ omnia capita ad Galliam pertinent.

Ex tribus autem posteremis, & ex *cap.* 5. *tit. seq.* colligimus multitudinem Excommunicationum, & Interdictorum, quæ ab Ecclesiasticis fiebant, propter manifestas injurias, & offensas, etiam circa temporalia sibi illatas, maiores nostros ægrè tulisse; temperatas autem valdè fuisse Concilio Basiliensi, *sessione* 20. vnde sumptus est *titulus Pragmaticæ Sanctionis*, *de Interdictis indifferenter non ponendis*. Recurrendum enim erat ad Iudices seculares, ad quos huiusmodi iniuriarum cognitio, & Iurisdictio pertinet: nec sibi Ius dicere potuerunt Ecclesiastici in re temporali. Quo Iure hodie vtimur. Appellaretur enim his casibus ad Summas Curias Parlamentorum, tanquam ab abusu. Prætereà ex *dicto cap.* 33. notandum; Rescripta ad Lites, sine speciali mandato impetrata, ipso iure nulla esse; nec opus esse exceptione, vtpote contra statuta Concilij Generalis obtenta, *cap.* 28. §. 1. *hoc tit.* Idemque est si mandatum revocatum fuerit: quam reuocationem, in hoc casu, id est in his, quæ extra iudicium geruntur, Procuratori tantùm sufficit intimare. Reuocatio autem in iudicio facta, debet etiam Iudici & parti innotescere, *cap. Mandato extrà de Procuratoribus*, & l. 65. ff. *de Procuratoribus*. Itémque notandum ex *eodem cap.* 33. Ratione non confirmari Rescriptum post reuocationem Procuratoris impetratum. Prætereà in Rescriptis ad beneficia, mandatum non desiderari: pœnalis est enim Concilij definitio. Itaque restringenda, vt rectè Glossa notat ad §. 1. *cap.* 28. *in verbo, sine speciali*, & in *cap.* 8. Quinimò & ad *dictum cap.* 28. & 33. adnotatur, ex vsu Curie Romanæ etiam in litibus, speciale mandatum non desiderari, nec admitti appellationes ex hac causa. Quod tamen ad Glossam additum utroque loco, ex prauo vsu, contra Legem, notauit Molinæus, & meri-

tò improbat. Rectè notat etiam speciem, siue casum, qui in multis Codicibus applicatur ad *dictum cap. 33.* & ineptissimus est, malè tribui Panormitano. Nam alius casus in *eodem cap* longè diuersus ab ipso Panormitano refertur, ex Bernardo veteri Interprete Decretalium; quem etiam restituit, abbreviatum tamen, Molinæus.

AD TIT. IV.
DE CONSVETVDINE.
TRACTATUS IV.

UPERIORIBVS Titulis, De Constitutio-
nibus, & Rescriptis, partes omnes Iuris Canoni-
ci scripti explicauimus. Sequitur Secunda pars
Iuris non scripti. *Tal' ut i egiu' gado' Petrus* vocauit
[*Aët. cap. 1.*] Propriè appellatur Consuetudo,
siue Traditio, quæ vt in *Prefatione* diximus, vel
est vniuersalis, id est, omnium Ecclesiarum; vel
particularis, id est, alicuius Ecclesiæ. Imò & in
hoc tit. generaliùs, non tantùm Ecclesiasticarum,

sed etiam secularium quarundam Consuetudinum, Regnorum, vel Ci-
uitatum, fit mentio; *Daniæ cap. 2.* & *Rupellæ cap. 10. hoc tit.* Definiri
verò generaliter ita potest Consuetudo, vsus inueteratus, deficien-
te Iure scripto, vel ad eius interpretationem receptus, suadente ratio-
ne, *Can. 4. 5. 6. & seqq. Dist. XI. & cano. 7. 8. & 9. Dist. XII.* quæ
conueniunt cum his, quæ Iure Ciuili de Consuetudine traduntur, in
*ff. quidem, sub Titulo De Legibus, Senatusque Consultis, & longa Con-
suetudine, l. 32. & seqq. Cod. verò tit. Quasi sit longa Consuetudo.* Non minùs
autem, quàm ea, quæ scripta sunt, Iura, seruetur Consuetudo inue-
terata, *d. l. 32. §. 1. l. 35. & seqq. ff. eodem.* Etiam in rebus Fidei, Tra-
ditio vniuersalis Ecclesiæ obtinet [*Basiliius lib. de Spiritu Sancto cap. 27.*
& ibi *Fronto*, & in *appendice & notis pag. 24. & 25.* Qui locus refer-
tur in *can. 5. Dist. XI.* & quem *Burchardus* & *Iuo* rectè ex *Basilio* ci-
tant; *Gratianus* verò in *d. can. 5.* malè hoc modo: *unde Augustinus ex
dictis Basilij: vel, ex Augustino in libro ex dictis Basilij.* Secunda Parti-
cula vera: quamuis & circa hunc articulum optimè cum *S. Basilio* con-
ueniat *S. Augustinus*, vt constat ex eius *epist. 85. & 118.* vnde sumpti
sunt *can. 7. & 8. eadem Dist. XI.* *Innocentius I. can. 11. eadem Dist.*
Idem S. Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. 7. 8. 9. Irenæus lib. 3. cap.
*3. & 4. Isidorus lib. 1. de diuinis Offic. cap. ult. & Autor libri de sep-
tem Ordinibus Ecclesia in fine, inter opera S. Hieronymi, his verbis.*
*Hoc tantùm iussi ab omnibus cõdemnandum, quod aut Consuetudo Eccle-
siarum, aut diuinorum Librorum scripta non retinent.*] Qua de re alibi
pluribus diximus. [*Scilicet in Dissertat. De Origine & Aut. Iuris Can.*
parte 1. vbi de Iure non scripto.] Adde elegantes *Epistolas* duas *VValeranni*
Numenburgerensis Episcopi ad Anselmum Cantuariensem, & *Anselmi ad*
VValerannum Lib. 3. Epistolarum Anselmi, 136. & 137. & Radulphum
de Riua. Libro De Canonum Obseruat. Propositione 2. 3. 4. 5. inter Au-

tores, de *Diuinis Catholica Ecclesia Officiis*. [Itemque *Epistolam Constantini de Paschate* in fine Concilij Nicæni, & *Sozomenum lib. 7. cap. 19.*] Quinimò eleganter in *l. 3. Cod. que sit longa Consuet.* Consuetudo dicitur legem retinere, id est confirmare legem, & impedire, ne abrogetur per non vsum, *l. 32. ff. eodem*. Plurimæ enim Leges, quæ etiam in Libris nostris habentur, quia vsum non fuerunt receptæ, inutiles remanserunt. Interpretatur etiam Consuetudo Legem, *l. 37. & seqq. iuncto cap. 8. hoc tit.* Non tamen tantum tempore, sed potius ratione niti debet; alioquin vel omninò reiicienda, nisi scandalum metuatur; vel non extendenda in similibus casibus, *l. 39. d. tit. l. i. & 2. Cod. Qua sit longa Consuet.* Quod Exemplis pluribus declaratur in *hoc tit. cap. 3. 4. 7. 10. & vlt.*

Inueteratus vsus, siue Consuetudo longa, quo definiatur tempore, non reperitur in Iure. Licet enim in materia vsucapionis & præscriptionum, longum tempus, aliquando decem, vel viginti, aliquando triginta, vel quadraginta annorum spatio definiatur; nihil tamen simile dicitur de Consuetudine longa. Quare arbitrio iudicantis relinquatur, vt docet Cuiacius *Paratit. Cod. Qua sit longa Consuetudo*. Iure verò Canonico sufficere videtur quadraginta annorum numerus, *cap. Abbati 25. extra de verb. sign. & Glossa ad cap. vlt. hoc tit.* [iuncta *Glossa Pragmatica Sanctionis in tit. d. Causis § Statuit 1. in verbo Consuetudine prescripta.*] Ex his eliciuntur quædam Regulæ, & earum Exempla proponuntur.

Consuetudines, quæ vel contra Ius Canonicum, etiam posituum, introductæ sunt; vel quæ vergunt in grauamen Ecclesiæ, aut eius libertatem imminuunt, reiiciendas esse, *cap. 1. 3. 4. & vlt. hoc tit.* itemque, quibus neruus & vigor Ecclesiasticæ disciplinæ dirumpitur, *cap. 5.* Et à contrario sensu, quæ Consuetudines, vel Constitutiones, siue ab Ecclesiasticis, siue à Laicis factæ, Canonibus non obuiant, nec Ecclesiæ libertati, comprobandæ sunt; vel etiam si indifferentes sint, vt loquitur, ferendæ sunt. Exemplum habemus in *cap. 2.* quod indiget explicatione. Sumptum est ex *cap. 1. hoc tit. in 111. Compilatione*, & extat in *Registro Innocentij III Lib. 1. Epist. 418.* ex quibus Inscriptio ita restituenda; *Archiepiscopo & Capitulo Lundensi*, siue *Lundunensi*: malè iu quibusdam, *Lugdunensi*. Quod in errorem induxit Robertum, qui in Gallia Christiana, *hoc cap. 2.* ad Renaldum Lugdunensem Archiepiscopum, ait scriptum fuisse. *Lunda* igitur, siue *Lunduna*, est Metropolis Prouinciæ Scaniæ in Dania, quæ olim Scandia, siue Scandinauia, Vrbs verò Lunduna celebratur à Scriptoribus Historiæ Danicæ, Krantziius in *Prefat. Historia Dania*. Metropolitanus verò Lundensis, sicut & omnis Dania, & Suecia primùm suberant Archiepiscopo Hamburgensi; deinde vnitis Bremensi Episcopatu & Hamburgensi Archiepiscopatu, Vicariatum etiam Sedis Apostolicæ, in Danos, Suecos, & Slauos obtinuit. Qui summus honos, vnà cum Episcopatus Bremensis vnione cum Hamburgensi Archiepiscopatu collatus est Nicolai I. Rescripto, & Præcepto Ludouici Regis Germaniæ, Equiuoci, & filij Ludouici Pij, Ansgario, quem antè Ludouicus Pius Senior curauerat Archiepiscopum Hamburgensem constitui autoritate Gregorij

IV. Hamburgo verò captâ & vastatâ Normanorum incurfionibus, vacantem Episcopatum Bremensem, in solatium vniri iussit Hamburgensi Archiepiscopatu Ludouicus filius, & Nicolaus I. Verba Rescripti notanda. *Autoritate Omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum eius Petri & Pauli, & hoc nostro Decreto, Decreuimus, secundùm Reuerendissimi Regis Ludouici votum, ipsas predictas Dioceses, Hammaburgensem scilicet & Bremensem, non deinceps duas, sed vnâ esse, & vocari, subdi- que Sedi, qua Prædecessoris nostri Decreto (intelligit Gregorium IV.) Archiepiscopali est munere sublata, &c. Nullus verò Archiepiscopus Colonienfis, vllam deinceps, in eadem Diocesi, sibi vindicet autoritatem.* Guntharius enim Colonienfis Archiepiscopus grauem Controuersiam de Bremensi Episcopatu, qui antè suberat Colonienfi Metropoli, in inuidiam Ansgarij conflauerat: quam tamen Ludouicus filius, & Nicolaus primus composuerunt. Nec tamen planè conquieuit lis; sed multis post annis, sub Alberto I. Hamburgensi Archiepiscopo summæ autoritatis & potentæ, pacata tandem fuit. Per vnionem verò illam, vt verba Rescripti Pontificij demonstrant, ita *Bremensis Ecclesia in Hamburgensem Metropolitanam est transfusa, vt titulus permaneret Hamburgensis, & Bremensis interiret.* Præter Literas Pontificias, Præceptum Regis Ludouici processit. Plenissimè retulit hæc omnia Adamus Canonicus Bremensis in *Historia Ecclesiastica Hamburgensis Ecclesia*, scriptâ ad *Liemarum Archiepiscopum Hamburgensem*, Alberti primi *Sucessorem*, cap. 12. 17. 21. 27. in quo ita de vnionis supradictæ tempore loquitur. *Igitur Bremensis atque Hammaburgensis Parochia coadunatio facta est vltimo sancti Ansgarij tempore.* Vitæ eius annum non ponit. Præceptum autem Regis ponit an. Regni 21. Priuilegium Papæ notat anno Domini 858. qui est ab ordinatione Archiepiscopi (Ansgarij scilicet) 28. Quæ Priuilegia diligenter adhuc in Bremensi Ecclesia conseruari ait. Confirmat etiam autoritate *vite* Ansgarij, à Scriptore coætaneo scriptæ, vt verisimile est; in qua etiam Nicolai Priuilegium contineri monuerunt me Viri quidam docti, qui & ex ea excerpta quædam miserunt ex *Cod. MS.* Pleniùs verò in *vita MS.* querela Guntharij Colonienfis Archiepiscopi explicatur: Hæc prima ratio. Cum hæc vnio inchoaretur; *Colonia (ciuitas, ad quam Bremensis suffraganea erat, eo tempore absque Benedictione Episcopali dēgebat.* Guntharius itaque postea constitutus Archiepiscopus Colonienfis, Ecclesiæ suæ viduatæ, & vacanti, hanc iniuriam fieri ægerimè tulit. Qua de causa postmodum, in *VVormacia Ciuitate, positis duobus Regibus, Ludouico scilicet & Lothario, Guntharius causam egit suæ Ecclesiæ: Iustum non esse multipliciter ostendens, vt Sedes suffraganea in Archiepiscopalem Sedem verteretur: nec se debere, honorem Sedis suæ in aliquo minuere.* Victus tamen precibus Regum & Episcoporum, & rationibus, & necessitatibus, quæ impulerant Ludouicum ad vnionem faciendam, angustia Metropolis Hamburgensis, quæ, vt ait Autor *vite* Ansgarij, non nisi quatuor Baptismales Ecclesias habebat, vastatione, & Barbarorum incurfu recenti; cessit tandem Guntharius, si *Apostolica autoritate firmaretur.* Consensu itaque Guntharij interueniente, & solemnī legatione ad Nicolaum primum missâ, rite

confirmatum est, quod à Rege Ludouico fuerat inchoatum. Autorem vitæ Ansgarij ex eodem Adamo cap. 31. coniecere possumus fuisse Rimbertum Diaconum eius, & Successorem. Krantzius ex eodem Autore, præcipue ex Adamo Bremensi, & aliis, diligenter compilauit cap. 19. 20. 36. 37. 38. & 39. lib. 1. *Metropolis, sive Hist. Ecclesiastica Saxonie*. Postrema duo capita continent Literas Pontificias vniõnis, scriptas à Nicolao primo: iunge lib. 4. cap. 32. lib. 5. cap. 18. 31. & lib. 6. cap. 13. Ex his tribus obserua rerum vices. Aboletur titulus Hamburgensis: & Bremensis Archiepiscopus cœpit vocari, qui antè Hamburgensis: quod post Liemarum, sub Humberto eius Successore cœpit. Ita enim Krantzius lib. 5. cap. 31. initio. *Humbertus per ea tempora, post Liemarum agebat in Archiepiscopatu, iam Bremensi. Nam Hamburgensis titulus, ex die Constitutorum in Prorinciis Aquitanaribus Archiepiscoporum, cœpit aboleri, quando retraxerunt obedientiam Sedi Hamburgensi: desistque Legationis superioritas, qua sub titulo Hamburgensis debebatur. Quin & Hamburgensi Brema tandem subtracta, & Coloniensi restituta, autoritate Formosi Papæ, & Arnulphi Regis, & Triburiensis Synodi, sub Arnulpho, Præsidente Hattone Moguntino Præsule. Propagata etiam multitudine fidelium, non tantum Hamburgensi Archiepiscopo subtractus est Metropolitanus Lundensis, sub Henrico Egota Rege Daniæ anno Christi 1105. qui & ob eam rem Romanam profectus est: sed etiam Primatum impetrauit Lundensis in vniuersam Daniam & Sueciam, ab Adriano IV. Hanc dignitatem confirmauit Innocentius III. Absaloni Archiepiscopo Lundensi, vt constat ex Epistola 415. Lib. 1. *Registri*, & ex simili *Præuilegio* eiusdem Pontificis, concessio Andreæ Absalonis Successori, quod retulit Isacius Pontanus lib. 6. *Danica Historie*, Krantzius locis citatis. Quæ pluribus idè sumus executi, quoniam plerisque aliis locis nobis erunt vsui. In cap. verò 2. hoc tit. ait Pontifex, *Regnum Daniæ regi Consuetudinibus suis, & Regum suorum Institutionibus*, quas à Valdemaro I. conscriptas, Scriptores Dani memorant, nec valdè differre à iure scripto. Iure autem Daniæ Testamenta non cognoscuntur. Donationes verò dicuntur vulgariter in hac *Decretali*, fieri per *Scotationem*; hac formâ. *Glebam, vel modicum terra Donator in manu accipiebat, vel in extremitate pallij, quod manu Episcopi, vel cuiuslibet alterius Prælati Ecclesie sustinebatur, aut super ipsum Altare, &c.* Ita legendum ex antiqua *Decretali integra*, cap. 1. hoc tit. in *Collect. III.* Apertè versio Gallica vetus *Decretalium*, quam beneficio viri docti Nicolai Fabri in Senatu Aduo-*

Franciscus Picati habemus, *Cil qui donne, prend un poi de terre en sa main, ou el rthicus ad oram pan de son mantel, & met en la main au Prælat, ou sus l'Autel.* Vulgari Codicis ad riter ait appellari *Scotationem*: Danorum forte linguâ, coniciebat d. cap. 2. de præceptor meus doctissimus Costa in *Recitationibus ad tit. de Pactis*, ita *Consuetudine*.- vocari à *Scotica*, quæ in *Lexico Arabico Latino Vulcanij*, significat in- Hæc habet Flo- strumentum, quod circa codicem terram aperit. Ita loquitur: *quo cespes gileg. Saxoni- eruitur, & effoditur.* Huiusmodi Donationes cauillabantur quidam, *enm. Scot dici-* quasi non factas solemniter. Corporalem forte & solemnem tradi- *tur, quod ex di-* tionem desiderabant; fictitias traditiones reiiciebant: sicut & olim iure *æersis rebns in* Ciuili donatio per traditionem corporalem, in frequentiam testium,

actis etiam super traditione interuenientibus celebranda erat, l. i. 6. 7. ^{vnium acervum} & 8. *Cod. Theodos. de Donatio.* reiecta etiam vsusfructus retentione, ^{aggregatur.} licet postea hoc ius in desuetudinem abierit. In hac verò Decretali confirmatur Consuetudo Danicæ, & fictitia huiusmodi traditio, quam Ius Ciuile tandem agnouit, l. ult. *Cod. Theodos. eodem tit. l. 38. & 35. §. 5. Cod. Iustiniano de Donatio.* Vide Cuiacium libro 19. *Observat. cap. 18.* Rectè autem Innocentius, *Globa oblationem*, esse ait, *argumentum tradite possessionis*; sicut in iure Arratum datio appellatur argumentum contractæ venditionis, *initio tit. de empt. & vendit. Insti.* Huiusmodi verò symbola, atque fictitiæ traditiones, non tantum in Donationibus, sed etiam in venditionibus, & reliquis contractibus, quibus non tantum dominium, sed etiam aliquod ius in re transferatur, frequentissimè vsurpari cœperunt postremis temporibus. Quod vocant, *vestire, vestituram, siue inuestituram facere*, quæ fiebat vel per fustem, siue baculum, festucam, vexillum, ensen, hastam, annulum; vel aliquid aliud simile, in traditione testibus adhibitis, *sub testimonio videntium & audientium*, vt loquitur in hac Decretali Innoc. III. Extat similis forma donandi, *Per viridem cespitem, cui viridis ramus infixus erat, super Altare impositum, Gazon verò, inter Diplomata Leodiensia, num. 9. anno Christi 1304.* Vide *Glossarium Legum Antiquarum* in Dictionibus, *vestitura, festuca, fustes, & Laisus*, Spelmannum in *Glossario*, dictione, *festuca*, & *inuestitura*. Huiusmodi verò inuestitura, differt à traditione corporali; & ad id est efficax, vt compellatur ille, qui inuestiuit, possessionem vacuum tradere *Lib. 2. Feudorum, tit. 3.* Vide Cuiacium *ad lib. 2. Feudor. tit. 1. §. Si verò Archiep.*

De Inuestituris infra latius ad tit. de Electionibus §. mirum igitur non est.

Confirmatur etiam Consuetudo eligendi Prælatum, de gremio alterius Ecclesiæ, in gratiam Patronorum, & Matricis Ecclesiæ; quamuis iure communi de ipsa Ecclesia sumi debeat, *cap. 8. hoc tit. iuncta Antiqua*, ex qua & ex *Epistolis 18. & 19. libri 14. Registri Innocentij III.* historiam, progressum, & finem litis, plenissimè discimus. Ipsam *Foundationem Andrensis, siue Andernensis Monasterij* habes in *Tomo 2. Donationum Belgij Miræi*, quæ necessaria est ad *huius Decretalis* intellectum.

Caput 3. *huius tit.* sumptum est ex *lib. 1. Registri Innocentij III. pag. 361.*

Cap. verò 4. ex *lib. 2. pag. 522.* in quo non potest introduci per consuetudinem, vt Presbyteri Sacramentum Confirmationis conferant: qui error in Ecclesiam Græcam irrepsit, *Hieron. epistola ad Marcellam.* Consuetudo etiam reiicitur, qua tempore generalis Interdicti, Exempti quidam celebrabant diuina officia, pulsatis campanis, & alta voce, apertis ianuis. Exemptis enim tantum permittitur, vt *Interdicto durante, submissa voce celebrent clausis ianuis, non pulsatis campanis; & præterea, excommunicatis & interdictis exclusis*, Innocentius III. *libro 15. Registri, epistola 12.* De Interdictorum autem materia vide *Notas* doctissimi Iureti ad *Iuonis Carnotensis Epistolas*: ex quo multi multa hauserunt, sicut ex aliis *Notis* eiusdem viri scientissimi rerum nostrarum, & recentioris Historiæ Ecclesiasticæ, vix, aut

pudenter, nominato autore. Iunge *lib. 14. Registri Innocentij III. Epistolam 3. & libri 12. Epistolam 15.* Suo loco plura de Interdictis dicemus. Non valet etiam Consuetudo, qua Prelatus propria voluntate dignitatem suam deserit, inconsulto Superiore, & ad aliam transit, *cap. 7. hoc tit.* quod caput ex mentione facta Legati Pontificis in partibus Germaniæ, pertinere colligimus ad Corbeiam Saxoniam, in Diœcesi Paderbornensi: quæ & Noua Corbeia dicitur, ad differentiam Corbeia Gallicæ veteris, in Ambianensi Diœcesi: vtrâque Ordinis sancti Benedicti. Notandum ex *cap. 6.* posse Episcopum, novas Dignitates instituire in Ecclesiis, ex propriis tamen redditibus, & absque præiudicio & damno veterum Dignitatum. Item circa vnam & eandem Dignitatem sæpè diuersas esse Ecclesiarum Consuetudines, etiam in eadem Prouincia. In his seruanda hæc regula, vt rationabiles seruentur, reliquæ reiiciantur [*cap. 6. hoc tit. cap. 7. & 9. de Offic. Archidiacon. can. 11. Dist. XI. Isidorus lib. 1. De Ecclesiast. Offic. cap. p. n.* Regulariter verò quoties variæ Ecclesiarum Consuetudines occurrunt, ad Cathedralis vel Metropolitanæ Ecclesiæ Consuetudinem & normam recurrimus; ita tamen, vt insuper habitâ dignitate Ciuitatum, locorum, vel Ecclesiarum, etiam Romanæ, præferendum sit & eligendum sollicitè, quod plus Deo placere possit, Gregorius Magnus *can. 10. Dist. XI.* Secundum quam regulam restringendi sunt *can. 3. & 11. Dist. XI.*

Quod verò dicitur in *cap. 9.* non posse Capitulum novas facere Consuetudines & Constitutiones, vel veteres mutare, sine Episcopi consensu; ita intellige: in ipsius Episcopi præiudicium, vt rectissimè ex integra *Decretali Honorij Contius* addidit. Nam sicut Constitutiones Capitulum facere posse, sine Episcopo probauimus, *tit. de Constitutionibus*; ita etiam & Consuetudines: cum hoc tamen temperamento, quod semper supplendum; dummodò Consuetudines non pugnent cum ratione, vel canone scripto, qui nondum in desuetudinem abierit: in quo Canones & Leges conueniunt. Vide Cuiacius *Parat. Cod. Qua sit longa Consuet.* Quare meritò in *cap. 1. de Consuet. in v. 1.* damnatur vetus Consuetudo cuiusdam Ecclesiæ, quamuis iuramento firmata, qua Canonici duos Personatus, Dignitates, Præposituras, duas administrationes, aut duo Officia perpetua, simul cum præbendâ licitè obtinere, absque dispensatione Sedis Apostolicæ poterant; *Cum, vt ait, sacris sit inimica Canonibus, & de ambitionis radice processerit.* Non sufficit longum tempus, longa Consuetudo; quoties contraria Legi, vel Canoni Consuetudo, manifestè est iniusta. Quod si longa & diutina Consuetudo inualuerit, & vires acceperit, quæ ratione, & æquitate nitatur, procul dubio præfertur Legi & Canoni, Iuri scripto & stricto, humanitatis intuitu, *καὶ διανομίᾳ.* Exemplum insigne nobis suppeditat Basilius, in *can. 1. 2. 3. & 4. Epistola ad Amphiloichium*, in quibus agitur de pœnis canonicis, *καὶ τῆς*

Adde S. Chry-
sostomum *lib. 2. de Sacerdotio*
cap. 2. 3. 4. & transam, *καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς*

συνθετικῶς. ἐπιδαὶ δὲ ἐπὶ τῷ μὴ καταδεχόμενοι τὴ ἀκρότητα τῶν παροδοσίων τύπων. Sic legendum. Nam hic locus, in omnibus Codicibus, vel corruptus est, vel malè versus, tam in *can. 3.* Basilij, quàm in *can. ult. VI.* Synodi in Trullo, in quo refertur, & elegantissimis verbis plenissimè explicatur. Opponit Basilius in *d. can. 3.* συνθετικῶς, τυποι, bis in fine, & in medio, ταῦτα μὴ οὖν τὰ ἐκ τῶν τύπων. In *πρῶτο εἰν.* opponit similiter, τὸ τῆς πρῶτης αὐστηρῶν, τῶ ἔδει. Locus obseruatione dignus est: τῶ ἔδει χριστιανῶν, καὶ τοῖς οἰκονομήσαι τὰ κατ' ἡμῶν πατράσιν ἀκολουθητικῶν. ἰσορροῦμαι γὰρ μήποτε, ὡς βυζαντινὰ ἔκθηρῶν αὐτῶν, ὡρὶ τὸ βαπτίζου ποιῆσαι, ἰμπεδισαμένῳ τοῖς συζωόμενοι, διὰ τὸ τῆς πρῶτης αὐστηρῶν. Eodem *can.* παντὶ δὲ λόγῳ τυπωθέντων. In *can. 4.* συνθετικῶς δὲ καταλάβομεν ἐπὶ τῶν πειγμάτων, πειραιεῖας ἀφορισμῶν. ἢ ἀπὸ κανόνων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν παροδοσίων ἀκολουθίας. Canones opponit, τύπους, ἢ τὰ κανονικὰ διατάγματα, Ius scriptum, summum & strictum in Canonibus comprehensum, Æquitati, Vtui, siue Consuetudini, iuri, quod ex non scripto venit. Vtriusque tamen peritissimos esse debere, τὴν ἐξουσίαν λυτῶν καὶ δεσμιῶν παρὰ Θεοῦ λαβόντων, quibus ποιμαντικὴ ἡγεμονία, Pastoralis gubernatio & regimen traditum est, *can. ult. d. Synodi VI.* in Trullo; Episcopis primùm, & deinde reliquis, quibus vices suas mandauerint. Nam illis tantùm permittitur recedere à Iure scripto; ὅταν σκληρότεροι ὡσπὶν εἰς τὴν ὑποδουλίαν τῶν ἐπιτιμῶν ἰατρούμενοι. Sensus itaque loci est. Vtrumque scire nos oportet, & quæ stricti iuris sunt, & quæ Consuetudinis: sequi verò ea, quæ Consuetudine & communi vsu recepta sunt; quoties occurrunt Pœnitentes difficiliōres, & duriores ad recipiendam & ferendam Canonibus & Iure scripto præscriptam pœnam. In *d. can. ult.* Zonaras, & Balsamo notant, συμπάθειαν pro συνθετικῶς, in quibusdam Codicibus reperiri: Glossema optimum & antiquum irrepsit in contextum. Ratio & causa inducendæ Consuetudinis, pro ipsâ Consuetudine, ἔλεος, συγκατάλαξι, οἰκονομία, & συμπάθεια. Æquitas, humanitas, benignitas, dispensatio, quæ præcepto opponitur. Paucis & rectè Zonaras in fine *Interpretationis d. can. ult.* καὶ ὁ Μάγιστρος διβουλίος ἐπὶ τῶν μὴ καταδεχόμενοι τὴ ἀκρότητα τῶν παροδοσίων τύπων, ἐπιδαὶ τῆ συνθετικῶς ἐπίδαξι. Quibus verbis manifestè explicat, & confirmat, veterem & veram lectionem, & sensum *d. can. ult.* quem suprâ retulimus. Rectè obseruat idem Zonaras posse contingere, vt Consuetudo postea in scripta fuerit redacta: quia tamen origo eius, ex non scripto venit, retinet nomen Consuetudinis antiquum; & Canonibus, siue iuri, quod primum ex scripto venit, opponitur, sicut in *Prefatione* monuimus, & pluribus probauimus initio *Traictatus, de Origine, & Antiquitate Iuris Canonici.* Fiunt enim de Consuetudinibus scripturæ, vt quod obtinuit, per eas faciliùs probari possit. Sine Scripturis autem valent Consuetudines, si habeant aliunde probationem, argumento *l. 4. ff. de fide instrument.* Pari ratione humanitatis, & necessitatis, pœnæ legitimæ, id est, legibus comprehensæ, paulatim abierunt in desuetudinem ferè omnes, & arbitrio iudicantium relictæ, propter varias περιστάσεις, quæ considerandæ sunt in criminibus puniendis, & facta, siue crimina committari solent, suadentque sententiam ferri, vel leuiorem, vel grauiorem; ita tamen

seq. Vbi de pœnis Ecclesiasticis; & modo, prudentia, & temperatione Episcopi in illis adhibendis prudentissimè disputat.

Ex hoc loco Zonara reliqui Canones emendandi, qui omnes corrupti sunt.

Ita etiam Iuo

Carnotensis in
sine Prefatio-
nis ait, se plu-
rima ex legiti-
bus desumpta
coniunxisse.

vt in vtroque modo Iudex rationem non excedat, l. 13. ff. de Pœnis. Septem autem *mensuris*, & adiuncta, siue vt vulgò vocant, *Circumstantias* criminum, siue delictorum, diligenter exponit I.C. in l. 16. *aut facta* ff. de Pœnis. Prudentiùs, accuratiùs, & elegantius multò, quàm qui verbosos de Casibus, quos conscientia indigetant, Commentarios conscribunt; operosè & anxie nimis: quorum plerique, Iuris Ciuilis, vel Canonici, antiqui maximè, fontes integros, natiuos, & illimes, ne primis quidem labris degustarunt. Vnde rerum Diuinarum & humanarum oritur læpissimè maxima perturbatio. Verùm pensiculatiùs, & accuratiùs canones suprà citatos, & antiquiores alios similes, excutiemus *Libro singulari, de Dispensatione Ecclesiastica*, quem, Deo fauente, aliquando sumus edituri.

A D TIT. V.

D E P O S T V L A T I O N E .

T R A C T A T V S V .

POST expositas varias Iuris Canonici constituendi formas; consequens est, vt de personis Ecclesiasticis agatur. Non admittuntur autem in Ecclesiam, nisi legitimè vocati; siue de Clericis, qui sine vlla dignitate, Ecclesiæ inferuiunt; siue de his tractetur, qui Dignitatibus, & honoribus Ecclesiasticis decorantur. Vtrisque communes sunt duo vocationis modi antiquissimi, Electio, & Postulatio. Electio quidem, Iuris est ordinarij; Postulatio extraordinarij: eorum nempe, quorum electioni aliquid Canonicum obstat. Communes autem diximus, tam in ordinandis, quàm in promouendis Clericis. Fiebant enim ordinationes, vel per electionis viam, communi suffragio Clerici, Ordinis, Plebis, & sub eorum testimonio, vel etiam, per Postulationem; verbi gratia Extraneus Clericus & Peregrinus eligi non debet; postulari potest, & consensu proprij Episcopi interueniente, ordinari. Conueniunt verò in multis, vt deinde dicemus, Postulatio, & Electio: imò & aliquando vocabula inter se commutantur, præcipuè in antiquis Canonibus: & Electus dicitur Postulatus: contra Postulatus dicitur Electus *can. Statuimus, §. his omnibus, can. Osus, & seq. Dist. L X I. & can. Valentinianus Dist. L X I I I.* Et qui in *cap. 1. & 2. huius tit.* Postulatus; in *Chronico Antissiodor. [pag. iiii. & quatuor seqq.]* Electus dicitur: & in *epistola 322. lib. 1. Registri Innocentij III.* eligere dicuntur, qui postulant. Postulatio enim nihil est aliud, quàm extraordinaria Electio: quare frequens electionis mentio in *hoc tit. & contra, in tit. de electione*, Postulationis, vt in *cap. 13. 20. 23. 28. 30. & 40.* Vnde hic modus eligendi receptus, vt quoties dubitatur, an aliquis eligi possit, electionis illa forma valeat, *Eligo, & Postulo, prout melius de iure vale potest.* Qui tamen fuerit nominatus, eligere debet, vel Postulationem, vel Electionem *cap. iii. de Postulatione in v l.*

Definiri potest Postulatio, vnanimis petitio, per quam is, qui secundùm Canones, vel ad Clerum, vel ad Dignitatem Ecclesiasticam, etiam regularem, ad sumi non poterat; ex dispensatione tamen & gratiâ; causâ cognitâ, à superiori admittitur. Petitio, siue Nominatio vnanimis appellatur, vt in *cap. 23. de Electione.* Hoc verò habet commune cum Electione. Omnes personæ, quæ ius eligendi habent, debent vocari ad Postulationem faciendam, siue sint Ecclesiasticæ, siue Laicæ; verbi gra-

Vide infra ad *tit. de Electio-* tia Reges & Principes, quorum saltem assensus requiritur, tam in
nibus, &c. Electionibus, quàm in Postulationibus: qui quidem etsi pupilli fuerint,
 ubi de *Iure re-* eorum vice, consensus requiritur illorum, quibus tutela & Regni cura
gio in Electio- commissã est. Quam in rem notatu dignum est *cap. 4. hoc tit. iunctã*

antiquã: ex qua tamen Collector detraxit mentionem assensus Gubernatoris Regij, *Du Regent*, cuius sæpius fit mentio in *antiqua*. Iunge
cap. 18. 20. & 28. infra de Elect. quæ ad Regna Angliæ, Scotiæ, &
 Siciliæ pertinent, & plenius habentur in *antiquis Decretalibus*, sicut &
cap. 1. hoc tit. in quo consensus Philippi Augusti Regis in Postulatione Senonensis Archiepiscopi fit mentio. Qua de re plenius dicemus in *tit. seq.* Notandum etiam, sicut Electionis, ita & Postulationis Decretum, solenniter in scriptis fieri debere, & subscriptionibus postulantium roborari, *cap. 4. hoc tit.* ex quo deprehenditur error Gratiani, qui in *can. 10. Dist. LXI.* ait, *Postulationem simplici petitione fieri, & in eo differre ab Electione.* Dicitur vnanimis siue concors: omnium enim suffragia, vel duarum saltem partium requiruntur; quamvis in Electione major pars sufficiat, *cap. 1. & 3. iunctã antiqua, hoc tit. & cap. 40. tit. seq.* Differt ab electione potissimum; quia quædam impedimenta, quæ electionem morantur, Postulationi non obstant; verbi gratia, Clericus alterius Diœcesis, vel rationibus obnoxius, vel bigamus, ad ordines regulariter non admittitur; postulari potest. Itémque Neophytus, illegitimus, filij Presbyterorum, ad Episcopatum eligi non possunt; postulari possunt, *Canonibus supra citatis, & cap. 20. tit. seq. iuncto cap. 11. de Renunciatione*: sicut & non professus in Abbatem eligi non potest; postulari potest, *cap. 13. tit. seq.* His tamen omnibus Casibus, causa cognita, postulatio admittitur. In eo vertitur causæ cognitio, vtrum cum damno disciplinæ, compensari possit communis utilitas & necessitas Ecclesiæ: diligenter attenduntur qualitas & merita Postulati.

Concurrit autem sæpè Translatio cum Postulatione; vt passim *hoc tit. & locis supra citatis.* Quo casu duplici dispensatione opus est: soluendum primò est vinculum, quo Postulatus Ecclesiæ tenetur; deinde expenditur Postulatio, an ritè facta sit: quod quidem diligentissima causæ cognitione opus habet. Vide Iuonem Carnotensem in *Prefatione Decreti*, quæ etiam habetur in fine *Epistolarum*, numero 288.

Editionis 2. Vtramque autem, & Postulationem, & Translationem sui iuris fecerunt Romani Pontifices, *hoc tit. & toto tit. de Translatio.* ita vt si Postulatio vnanimiter facta sit, & Postulati persona idonea; possit tamen vltro & sponte à Pontifice reiici: pendet enim ex gratiã, & indulgentiã, non autem ex iustitia, *cap. 3. in fine hoc tit.* Quare nec ante admissam Postulationem à Pontifice, ius vllum acquiritur Postulato, nec etiam si admittatur, præiudicium vllum fit ei, qui vocatus non fuit ad postulationem faciendam, *cap. 5. hoc tit.* Aliud in Electione *cap. 28. iunctã antiqua, & cap. 9. tit. seq.* Itemque post oblatam Summo Pontifici Postulationem, Electores nihil innouare possunt: expectare tenentur Summi Pontificis Iudicium, *cap. 4. hoc tit.* qui si irritam declaret Postulationem, nec tamen vlla culpa postulantium possit argui, permittere solet, vt iterum
 persona

persona idonea eligatur, vel postuletur, *cap. 3. & 4. hoc tit. cap. 20. extrà de electione, & cap. 11. de Renunciatione.* Quod si culpa postulantium argui possit; verbi gratia, quia indignum postulauerint: sicut ex ea causa, potest Pontifex, electione cassata, alium præficere Ecclesie: idem & in Postulatione continget; nisi Pontifex gratiam faciat postulantibus. Quam in rem elegantissima sunt *cap. 1. & 2. huius tit. iuncta antiqua.* In his capit. reicitur postulatio Episcopi Antissiodorensis: quia interdictum generale in toto Regno Gallie publicatum non obseruauerat; & propterea suspensionis sententiam incurrerat, quam Legatus protulerat in eos, qui non erant obtemperaturi. Quoniam tamen *d. capituli* species vtilia multa continet, quod & Interpretes obseruant, præter ea, quæ de Postulatione dicuntur, quæ vix intelligi possunt, nisi Historie explicatione diligenti adhibita; ex Scriptoribus coætaneis repetenda erit.

Anno Christi 1199. Petrus Capuanus, sanctæ Mariæ in via Lata Cardinalis Diaconus, ab Innocentio III. Legatus missus in Galliam, omnibus modis tentauit Philippo Augusto persuadere, vt dimissa Maria filia Ducis Morauie & Bohemie, quam superduxerat anno 1196. reciperet vxorem suam Ingebergen, Canuti Regis Danorum sororem, quam matrimonio non legitime soluto, prætextu consanguinitatis & maleficij dimiserat: & quidem post sententiam quorundam Prælatorum Gallie, quibus præerat [Guillelmus] Archiepiscopus Remensis. Hanc sententiam, vt nullam, & contra ius latam, appellante Ingerberge Regina, Celestinus, & Innocentius III. irritam declarauerant. Cùm itaque Philippus non posset adduci ad Mariam dimittendam, & vxorem legitimam recipiendam, Legatus in discessu, Diuioni Concilium habuit Episcoporum, Abbatum, & Priorum totius Regni. Et quia Regnum Francie sub iuterdicto ponere moliebatur, appellatum est à Nuntiis Regiis. Cardinalis appellationi non deferens, eo colore quod ab Executore non possit appellari, quod pertinet *cap. 43. de Appellation.* in eodem loco, adstantibus Episcopis vniuersis, sententiam Interdicti protulit, cui non tantum Galliam, sed etiam finitimorum Principum Regiones subiecit: verbi gratia, Comitatum Antissiodorensis, cui eo tempore præerat Petrus Comes: Episcopatum verò regebat Hugo de Nuceriis, genere, literis & facundia clarus; qui quidem non obtemperauit interdicto, sicut nec alij multi Episcopi: quibus ob eam rem valde infensus fuit Innocentius III. vt in *hoc nostro capitulo* dicitur. Itaque cùm eodem anno 1199. decessisset Michaël Senonensis Archiepiscopus, Regis & Canonicorum communi consensu Hugo postulatus est in Archiep. Senonensem. Quam Postulationem Innocentius III. irritam declarat in *hoc cap. 1.* in odium Hugonis, qui interdictum non seruauerat; & ideo suspensionem, vt diximus, incurrerat. Suspensi autem, & excommunicati, sicut nec eligi, ita nec postulari possunt. In eius verò locum substituit Petrum de Corbolio, Innocentij III. quondam Magistrum, qui Parisiis in scholarum regimine floruerat, tam in Theologia quàm in cæteris aliis scientiis; & de Cathedra Magistrali ad Cameracensis Ecclesie Cathedram, primùm promotus fuerat; translatus deinde in

Adde & Cap.
Nonit de Offic.
Legati.

Metropolim Senonum. Quod quidem contigit anno 1201. quo anno missus est Octavianus, Ostiensis Episcopus, Legatus in Galliam. Legati admonitionibus motus Rex, uxorem suam in qualemcumque gratiam recepit, & superinductam ad tempus à se separauit. Hic Legatus promotioni Petri vehementer fauit, nec tamen transferre eum poterat. Sicut enim diximus, Translatio & Postulatio ad summum Pontificem pertinent; & ne eius quidem Legatis permittuntur, vt manifestè ex cap. 20. apparet, & cap. 3. inf. de Offi. Leg.

Quamuis autem in Postulatione Antissiodorensis, vel Cameracensis Episcopi, mentio non facta fuerit consensus Regis; certissimum tamen est interuenisse. Et quidem de Cameracensi, *Chronicon Antissiodorense*, his verbis: *Legatus Petrum de Corbol'o, tam de assensu Regis; quam Domini Papæ, Clero licet, prater paucos, inuito, in Senonensem Ecclesiam inthronizat.* De Antissiodorensis Postulatione, Innocentij III. *Gesta pag. 36.* ita loquuntur. *Vacante Metropoli Senonensi, Antissiodorensis ab uniuerso Capitulo unanimiter est electus, Rege suum prabente consensum: missique sunt Nuntij honorabiles, & solemnes ad obtinendam Translationem & Pallium: quod & cap. 1. exprimitur, & confirmatur cap. 4. hoc tit. in fin. & pluribus explicabimus, ad tit. de autoritate & usu Pallij.* Hæc omnia valdè illustrant capitulum 1. & 2. huius tit.

Non omittendum, Episcopum Antissiodorensem, & reliquos Episcopos, grauissimas habuisse causas, non obtemperandi interdicto. Primum, Interdicti sententia non fuerat prolata in Regno: sed in [Burgundiæ Ducatu Diuioni habitum primo Concilium, in quo regnum Franciæ sub interdicto positum; neque delatum appellationi Regis ad Sedem Romanam, Rigordus ad annum Christi 1199. & Iuretus ad luonis Carnot. epist. 46. sub finem: & promulgata postea sententia Viennæ, vt ex gestis Innocentij III. constat;] & sic quasi extra territorium lata, non valebat. Cui difficultati respondet Pontifex in cap. *Novit. de Officio Legati.* Obstabat etiam vetus & antiqua Galliæ consuetudo, quæ nunquam Interdicta generalia, tanquam noua & veteribus Canonibus incognita recepit. Quare Philippus Augustus Episcopos, qui interdicto faciendo consenserant, vel ei obtemperauerant, sedibus expulit: itemque Parochos & Clericos interdicto parentes eiecit, & in eorum bona manus iniicit: vt notat Rigordus, & *gesta Innocentij pag. 34.* Nec tamen excommunicare ausus est Philippum; quamuis interminatum fuisse excommunicationem Rogerius in *Annalib.* scribat, pag. 801. Quippe prudentissimus Pontifex nouerat Galliæ iura, edoctus scilicet, & institutus in Academia Parisiensi, vt ingenuè fatetur, scribens Philippo Regi, super hoc ipso negotio, *lit. 1. Registri Epistola 168.* Reges enim Gallorum, nec à suis Episcopis, nec à summo Pontifice excommunicari posse, pluribus autoritatibus confirmat, qui nuper summâ curâ, & iudicio, Ecclesiæ Gallicanæ Libertates in vnum collegit, & huic materiæ tractatus & titulos speciales assignauit. Ex quibus colligimus, grauissimas fuisse causas, cur eiusmodi interdicto non obtemperauerit Episcopus Antissiodorensis. Postquam verò Rex Philippus rediit in gratiam cum Innocentio, & regnum eius absolutum fuit ab interdicto per Octavianum Legatum; idem Le-

gatus, Petri Corbolij Cameracensis Episcopi in Archiepiscopatum Senonensem Postulationem, & Translationem promouit; vehementer id cupiente Pontifice, & Philippo Rege, vt diximus, consentiente: qui & hoc beneficium singulare Hispano Petro de Corbolio, Pontificis olim Magistro, liberaliter indulgit; cum non tantum ad apices Dignitatum Ecclesiasticarum, sed etiam ad quælibet beneficia, citra Regum nostrorum concessionem, non pateat aditus extraneis: cuius iuris rationem agnoscit & significat Innocentius III. in *cap. 4. hoc tit. in fine versic. Quia vero non plenam de Personis, &c.* Omnia verò quæ super hoc negotio gesta fuerunt ab Octauiano Legato, confirmat Innocentius III. *hoc cap. 2.*

Postremò quare Colocensis Archiepiscopus in Archiepiscopatum Strigoniensem tantopere postulari, & transferri studuerit, colligimus ex *Epistola 156. lib. 14. Registri Innocentij, & notis*; in quibus explicantur Priuilegia, & iura præstantissima Ecclesiæ Strigoniensis.

Itémque notandum ad *cap. 3.* idem Innocentium III. postulationem non admisisse Suffridi, tituli sanctæ Praxedis Cardinalis, in Archiepiscopum Rauennatensem, propter maiorem Ecclesiæ vtilitatem: quia nempe destinabat Pontifex eum auxilio & recuperationi Terræ sanctæ, cui toto animo Innocentius incumberebat, & reipsa Suffridus, siue Soffredus exercitui præiit; vt ex *Gestis eiusdem Innocentij, & integra Decretali nostrâ* colligimus.

Prætereà non solere Pontificem Cardinales inuitos compellere ad admittendam Postulationem, vel Electionem, illustri exemplo constat eiusdem Suffridi, siue Soffredi Cardinalis, qui cum Legatum ageret in Orientis partibus, postulatus est, vel electus in Patriarcham Hierosolymitanum, à Clero electus, à Populo expetitus, cum Regis assensu, & Suffraganeorum fauore, *Acta nuper edita in notis ad Epistolam 104, lib. 14. Registri Innocentij III.* Quæ planè eadem sunt cum iis, quæ in *Gestis Innoc. III.* referuntur, pag. 81. & seq. vnde transcripta verbatim fuerunt: erratum tantum in nomine. Quem enim Siffredum, vel Soffredum *Gesta Innocentij* loco citato, & pag. 31. & in *antiquâ*, litera singularis S. designat, *cap. 3. de Postulatione, in III. Collect.* Exscriptor in *notis ad d. Epistolam 104.* appellat Goffredum, & in *indice.* Ad rem *Deliberauit, ergo, summus Pontifex, vt idem Legatus induceretur. si posset, sed non cogeretur, si nollet, Patriarchatum recipere,* loquitur de Soffredo, *Mittens Pallium, alteri Cardinali, vt illud ei, si consentiret, conferret:* intelligit Petrum Cardinalem Presbyterum tituli sancti Marcelli, Legationis eiusdem Collegam. *Sed ille, id est, Soffredus, noluit aliquatenus consentire, vnde obtinuit de alterius Electione tractari.* Reliqua vide in *Gestis Innocentij.*

Postremò notandum, quod diximus in definitione, Postulationem à Superiore, causâ cognitâ, admitti debere. Intellige Superiorem immediatum: nec enim Episcopum, vel Archiepiscopum licet negligere, & statim ad summum Pontificem, omisso medio, postulationem referre; perinde ac in electionis confirmatione: præsertim moribus nostris, vt pluribus docebimus *tit. seq.*